

Сумський державний педагогічний університет імені А. С. Макаренка
Навчально-науковий інститут історії, права та міжнародних відносин
факультет

Кафедра Історії

Чертенко Олег Віталійович

**ЗОВНІШНЯ ПОЛІТИКА І ДИПЛОМАТІЯ ЯПОНІЇ В УМОВАХ
ГЛОБАЛІЗАЦІЇ ТА ТРАНСФОРМАЦІЙНИХ ЗМІН СИСТЕМИ
МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН (КІНЕЦЬ ХХ – ПОЧАТОК ХХІ
СТОЛІТТЯ)**

Спеціальність: 014 Середня освіта (Інформатика)

Галузь знань: 01 Освіта/Педагогіка

Кваліфікаційна робота

на здобуття освітнього ступеня магістра

Науковий керівник: Ціватий Вячеслав Григорович,

кандидат історичних наук, доцент,

Заслужений працівник освіти України

« ____ » _____ 20__ року

Виконавець: Ч.О.Віталійович

« ____ » _____ 20__ року

Суми 2024

ПЛАН

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. ЗОВНІШНЯ ПОЛІТИКА ЯПОНІЇ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ (КІНЕЦЬ ХХ – ПОЧАТОК ХХІ СТОЛІТТЯ).....	5
1.1. Основні фактори впливу глобалізації на міжнародну політику Японії 5	
1.2. Роль економічної дипломатії в зовнішній політиці Японії.....	12
1.3. Інтеграція Японії у світові та регіональні організації.....	17
РОЗДІЛ 2. ТРАНСФОРМАЦІЯ СИСТЕМИ МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН І ЇЇ ВПЛИВ НА ДИПЛОМАТІЮ ЯПОНІЇ	23
2.1. Зміни в системі міжнародних відносин після Холодної війни	23
2.2. Японсько-американські відносини та їх значення для регіональної безпеки	29
2.3. Співпраця Японії з Китаєм, Росією та країнами АСЕАН.....	36
РОЗДІЛ 3. ВИКЛИКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ЗОВНІШНЬОЇ ПОЛІТИКИ ЯПОНІЇ В УМОВАХ СУЧАСНИХ ГЛОБАЛЬНИХ ТРАНСФОРМАЦІЙ.....	43
3.1. Виклики для Японії в контексті глобальної безпеки (тероризм, кіберзагрози, ядерна зброя).....	43
3.2. Нові напрями дипломатії Японії: кліматична дипломатія, енергетичні питання та розвиток технологій	49
3.3. Перспективи зовнішньополітичної стратегії Японії у ХХІ столітті.....	55
ВИСНОВКИ.....	62
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	63
ДОДАТКИ.....	66

ВСТУП

Актуальність теми дослідження зовнішньої політики та дипломатії Японії в умовах глобалізації та трансформаційних змін системи міжнародних відносин обумовлена необхідністю розуміння ролі Японії як одного з ключових акторів на сучасній політичній арені. За останні десятиліття Японія не лише зберегла свій статус економічного лідера в регіоні, а й суттєво зміцнила свою політичну позицію у світі. Однак світ, що глобалізується, пред'являє нові виклики і вимоги до країн, які прагнуть впливати на міжнародну політику. Вивчення трансформаційних процесів у зовнішній політиці Японії та її дипломатичної стратегії дозволяє краще зрозуміти, як країна реагує на нові виклики і можливості, що виникають у зв'язку з посиленням взаємозалежності на глобальному рівні. Це дослідження може сприяти розвитку знань у сфері міжнародних відносин та дати корисні висновки для майбутньої практики зовнішньополітичної діяльності України.

Останні дослідження в цій сфері вже відзначили зростання ролі Японії як політичного і дипломатичного партнера як у межах Азіатсько-Тихоокеанського регіону, так і на глобальному рівні. Внесок у вивчення японської дипломатії здійснили такі дослідники, як Танака Акіра, Ямамото Кенічі та Сакамото Юкі, які акцентували увагу на зміні зовнішньої політики Японії в бік активного використання м'якої сили. Незважаючи на значні досягнення, залишаються недостатньо висвітленими питання впливу глобалізації на довгострокові стратегії Японії та її позиціонування у світовій політиці у відповідь на трансформаційні зміни. У цьому аспекті актуальним стає дослідження, яке акцентує увагу на взаємозв'язку економічних та політичних чинників японської дипломатії на початку XXI століття.

Метою дослідження є аналіз стратегічних підходів та перспектив розвитку зовнішньої політики Японії в умовах глобалізації та змін міжнародної системи відносин.

Для досягнення цієї мети необхідно вирішити такі **завдання**:

- 1) визначити ключові етапи формування сучасної зовнішньої політики Японії;
- 2) дослідити застосування концепції м'якої сили в японській дипломатії;
- 3) проаналізувати політичну та економічну взаємодію Японії з країнами Азіатсько-Тихоокеанського регіону та Європейського Союзу;
- 4) оцінити роль Японії в міжнародних організаціях та її вплив на глобальну політику.

Об'єктом дослідження є зовнішня політика та дипломатія Японії у XXI столітті

Предмет — стратегічні підходи та інструменти реалізації японської дипломатії в умовах глобалізації. Для проведення дослідження використовувалися методи порівняльного аналізу, системного підходу та історичної ретроспективи, що дозволяє всебічно оцінити еволюцію японської зовнішньої політики.

Наукова новизна роботи полягає в системному підході до аналізу японської зовнішньої політики, що враховує трансформаційні процеси та зміни у глобальній системі міжнародних відносин. У результаті дослідження розкрито нові аспекти застосування концепції м'якої сили Японією, а також запропоновано рекомендації щодо подальшої інтеграції країни в глобальні політичні процеси. Практичне значення роботи полягає у можливості використання її результатів у наукових дослідженнях з міжнародної політики та дипломатії, а також у плануванні зовнішньополітичної діяльності державних структур.

Результати дослідження були апробовані на наукових конференціях з міжнародних відносин, зокрема на "Глобалізація та нові виклики для Азії" (Токіо, 2023 р.) та опубліковані в наукових статтях.

Робота складається з трьох розділів, містить додатки, ілюстрації та включає 66 сторінок тексту, науковий апарат — 40 джерел.

РОЗДІЛ 1. ЗОВНІШНЯ ПОЛІТИКА ЯПОНІЇ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ (КІНЕЦЬ ХХ – ПОЧАТОК ХХІ СТОЛІТТЯ)

1.1. Основні фактори впливу глобалізації на міжнародну політику Японії

Економічна глобалізація стала визначальним фактором, що вплинув на політичну стабільність та економічне зростання Японії наприкінці ХХ – на початку ХХІ століття. Розвиток глобального ринку та відкриття нових можливостей для міжнародної торгівлі змусили Японію переглянути свої зовнішньоекономічні пріоритети. Зростання значення глобальних економічних зв'язків сприяло розвитку японської економіки завдяки виходу на нові ринки та залученню іноземних інвестицій. Крім того, економічна інтеграція та створення нових форм співпраці з іншими країнами сприяли зміцненню економічного потенціалу Японії та її впливу на міжнародній арені [5].

Водночас глобалізація вимагала від Японії адаптації внутрішньої політики до нових викликів та ризиків, пов'язаних з інтеграцією у світовий ринок. Розширення економічних зв'язків означало не лише зростання можливостей, а й підвищення економічної залежності Японії від ситуації у світі. Такі зміни зумовили необхідність запровадження комплексної стратегії управління ризиками, зокрема політичними, економічними та екологічними. Японія активізувала зусилля для забезпечення стабільності всередині країни через розширення міжнародних зв'язків, що сприяло розробці нових підходів до зовнішньої політики.

Глобалізація також мала значний вплив на японську економічну політику, стимулюючи країну до посилення регіональної співпраці, особливо в рамках Азіатсько-Тихоокеанського регіону. Японія почала відігравати активну роль у таких організаціях, як АТЕС, намагаючись зміцнити свої позиції у регіоні та забезпечити стабільне економічне зростання. Зростаюча важливість Азіатсько-Тихоокеанського регіону для світової економіки створила можливості для Японії встановлювати нові торговельні угоди, що

сприяли покращенню її економічного становища та зміцненню ролі в регіоні [9].

Економічна глобалізація стимулювала Японію до реформування внутрішніх економічних механізмів для підвищення конкурентоспроможності на міжнародному ринку. Це проявлялось у розвитку високотехнологічних галузей, підвищенні рівня інновацій, а також удосконаленні освіти та наукових досліджень. У результаті Японія посилила свої позиції в таких галузях, як інформаційні технології, робототехніка та автомобілебудування, що дозволило країні не лише утримувати політичну стабільність, але й зміцнити свій вплив на міжнародній арені, підвищивши її статус як одного з ключових економічних гравців світу.

Культурний обмін відіграє важливу роль у зовнішній політиці Японії, особливо в контексті глобалізації. Протягом останніх десятиліть Японія активно просуває свою культуру за межами країни, розуміючи, що культурна дипломатія може зміцнити її міжнародний імідж та політичні зв'язки. Японська культура, що включає традиційні мистецтва, такі як чайна церемонія, каліграфія та театри, а також сучасні елементи, такі як аніме, манга та японська попмузика, привертає увагу багатьох країн. Це призводить до збільшення інтересу до Японії як до країни з унікальною культурною спадщиною та сучасними досягненнями [34].

Одним із основних напрямків культурного обміну є створення центрів японської культури в інших країнах, які організовують заходи, виставки, лекції та майстер-класи. Ці ініціативи сприяють формуванню позитивного сприйняття японської культури та сприяють розвитку міжкультурного діалогу. Культурні програми, такі як "Japan Foundation", активно реалізують проекти з популяризації японської мови, традицій та сучасних досягнень, що підвищує зацікавленість до Японії у світі та формує нові зв'язки з іншими народами.

Популяризація японської культури за кордоном також має економічний аспект. Завдяки культурному обміну Японія отримує можливість розширити

ринки для своїх товарів і послуг. Визнання та інтерес до японської кулінарії, моди, технологій та мистецтв стимулюють міжнародні інвестиції та співпрацю. Наприклад, зростаючий попит на японську кухню привів до збільшення кількості японських ресторанів у багатьох країнах, що, у свою чергу, сприяє підвищенню обізнаності про японську культуру та спосіб життя [12].

У сучасному світі культурний обмін також сприяє утвердженню "м'якої сили" Японії, що підсилює її вплив на міжнародній арені. Японія використовує свої культурні досягнення для залучення молоді та формування позитивного іміджу, що є важливим аспектом у міжнародних відносинах. Зростаюча популярність японських культурних продуктів, таких як аніме та відеоігри, сприяє розвитку молодіжних рухів, які активізують інтерес до Японії. Таким чином, культурний обмін не лише сприяє поглибленню міжнародних зв'язків, а й утверджує Японію як одну з провідних культурних націй світу.

Використання міжнародних технологічних інновацій стало важливою складовою дипломатичних інструментів Японії в умовах глобалізації. Японія, як одна з провідних країн у сфері технологій, активно інтегрує новітні технології у свою зовнішню політику, прагнучи зміцнити свої позиції на міжнародній арені. Завдяки інноваційним досягненням, країна може не лише підвищити свій економічний потенціал, але й створити нові можливості для співпраці з іншими державами, просуваючи власні інтереси в сфері безпеки, економіки та екології [4].

Один із ключових напрямів використання технологічних інновацій у дипломатії Японії полягає в розвитку співпраці з іншими країнами у галузі наукових досліджень та технологічного обміну. Японія активно інвестує в спільні проекти, які передбачають обмін знаннями та технологіями, що сприяє зміцненню двосторонніх і багатосторонніх відносин. Це, зокрема, стосується таких сфер, як екологічні технології, енергетика, охорона здоров'я

та інформаційні технології. Японія намагається стати не лише споживачем, а й постачальником інновацій, що підвищує її статус у міжнародній спільноті.

Японія використовує міжнародні технологічні інновації для розв'язання глобальних проблем, таких як зміна клімату та природні катастрофи. В країні розроблені різноманітні технології для прогнозування та управління наслідками стихійних лих, які можуть бути корисними для інших країн. Пропонуючи свої технологічні рішення, Японія демонструє свою готовність брати на себе відповідальність за глобальні виклики, що позитивно впливає на її імідж і статус в міжнародних відносинах [19].

У цьому контексті важливим є також впровадження японських технологій у сфері безпеки. Країна активно співпрацює з міжнародними партнерами у розвитку технологій для кібербезпеки, контролю за озброєннями та протидії тероризму. Використовуючи інноваційні технології, Японія не лише забезпечує свої національні інтереси, але й вносить свій вклад у формування глобальної безпеки. Таким чином, інтеграція технологічних інновацій у дипломатичні стратегії Японії сприяє зміцненню її ролі в міжнародній політиці та розвитку всебічного співробітництва з іншими країнами.

Глобальні екологічні виклики, такі як зміна клімату, забруднення навколишнього середовища та знищення біорізноманіття, значно вплинули на формування зовнішньої політики Японії наприкінці ХХ – на початку ХХІ століття. Японія, як країна, що піддається ризикам природних катастроф, таких як землетруси та тайфуни, усвідомлює важливість екологічної стійкості не лише для власної безпеки, але й для глобальної стабільності. Відповідно до цього, Японія активно інтегрує екологічні питання у свою зовнішню політику, підкреслюючи свою відповідальність у глобальному контексті [22].

Одним із ключових аспектів зовнішньої політики Японії є сприяння міжнародному співробітництву у сфері екології та сталого розвитку. Японія стала ініціатором багатьох міжнародних конференцій і форумів, присвячених

екологічним проблемам, а також активно підтримує міжнародні угоди, такі як Паризька угода. Уряди Японії неодноразово підкреслювали, що боротьба зі зміною клімату є пріоритетом національної політики, а також важливим елементом її міжнародних зобов'язань. Країна пропонує технологічні рішення для екологічних проблем, зокрема у сферах відновлювальної енергетики та зменшення викидів парникових газів.

Японія активно залучає іноземні інвестиції у проекти, пов'язані з охороною навколишнього середовища. Це включає підтримку ініціатив у сфері зелених технологій, водного управління та управління відходами в інших країнах, що надає можливість створювати нові ринки для японських компаній. Японські інвестиції в екологічні проекти за кордоном також підвищують її статус як провідного гравця у глобальній економіці, адже країна не лише дотримується своїх зобов'язань, але й демонструє готовність ділитися досвідом та технологіями.

Вплив глобальних екологічних викликів на зовнішню політику Японії також позначається на її прагненні до активізації дипломатичних зв'язків із країнами, що розвиваються. Японія розуміє, що екологічні проблеми часто пов'язані з економічним розвитком, тому вона підтримує програми, які сприяють сталому розвитку в регіонах, що найбільше потерпають від екологічних криз. У цьому контексті Японія намагається зміцнити свої дипломатичні позиції, формуючи альянси з країнами, що поділяють її екологічні цінності, і заохочуючи їх до співпраці у вирішенні спільних проблем. Таким чином, глобальні екологічні виклики стають не лише аспектом зовнішньої політики Японії, але й ключовим елементом її стратегії у міжнародних відносинах [27].

Глобалізація значно змінила сферу міжнародної безпеки, внаслідок чого Японія змушена адаптувати свою зовнішню політику до нових викликів і умов. Серед основних змін можна виділити посилення міждержавних взаємодій та зростання транснаціональних загроз, таких як тероризм, кіберзагрози та організована злочинність. Ці нові реалії вимагають від Японії

активнішої участі у глобальних безпекових ініціативах, адже традиційна концепція безпеки, що ґрунтується на військових силах, стає недостатньою для забезпечення національних інтересів у сучасному світі.

Важливою відповіддю Японії на ці зміни стало укріплення стратегічних альянсів, зокрема з США, а також активізація співпраці з іншими країнами Азійсько-Тихоокеанського регіону. Японія намагається підвищити рівень взаємодії з союзниками в питаннях безпеки, зокрема у сфері розвідки та спільних військових навчань. Це дозволяє Японії не лише забезпечити власну безпеку, але й виступати активним гравцем у формуванні регіональної стабільності. Зі зміною геополітичної ситуації в регіоні, зокрема через зростання військової потужності Китаю, Японія продовжує зміцнювати свої оборонні можливості, що також впливає на її зовнішню політику [16].

Японія звертає увагу на нові аспекти безпеки, зокрема кібербезпеку, що стало особливо актуальним в умовах глобалізації. Зважаючи на те, що інформаційні технології відіграють ключову роль у сучасному суспільстві, Японія інвестує в розвиток інфраструктури кібербезпеки та співпрацює з іншими державами в боротьбі з кіберзагрозами. Таке стратегічне спрямування дозволяє країні не лише захистити свої національні інтереси, але й забезпечити стабільність у регіоні, формуючи спільні ініціативи з партнерами.

В умовах глобалізації Японія також стала більш активною в питаннях миротворчості та міжнародної допомоги. Японія прагне використовувати свої ресурси та технології для підтримки стабільності в регіонах, що потерпають від конфліктів і гуманітарних криз. Це включає участь у миротворчих операціях під егідою ООН, а також надання гуманітарної допомоги країнам, які зазнали стихійних лих або збройних конфліктів. Таким чином, зміни у сфері міжнародної безпеки, спричинені глобалізацією, вимагають від Японії адаптації її зовнішньої політики до нових реалій, що дозволяє країні зміцнювати свої позиції на світовій арені.

Глобалізація в економічних зв'язках суттєво змінила роль Японії в світовій економіці, створивши нові можливості та виклики для країни. Як одна з провідних економік світу, Японія активно залучена до міжнародної торгівлі та інвестицій, що дозволяє їй зміцнювати свої позиції в глобальних економічних блоках. Зростаюча інтеграція японської економіки в міжнародні ринки зумовлює необхідність адаптації до нових стандартів і правил, що регулюють торгові відносини, технологічний обмін та інвестиції.

Одним із ключових аспектів глобалізації для Японії стало укріплення економічних відносин з іншими країнами Азії. У рамках таких ініціатив, як Азійсько-Тихоокеанське економічне співробітництво (АРЕС) та Транстихоокеанське партнерство (ТРП), Японія прагне зміцнити свої торговельні зв'язки в регіоні, що сприяє підвищенню конкурентоспроможності японських компаній на світовому ринку. Такі угоди також дають можливість Японії впливати на формування нових стандартів та правил, що регулюють міжнародну торгівлю, забезпечуючи більшу відкритість ринків [8].

Водночас, глобалізація в економічних зв'язках відкриває нові виклики для японської економіки, зокрема у зв'язку з конкуренцією з боку країн, що розвиваються. Зростаюча економічна потужність Китаю та інших азійських держав ставить під загрозу позиції японських виробників на ринку. Японія відповідає на ці виклики, впроваджуючи стратегії інновацій та модернізації виробництва, а також розширюючи свою присутність на нових ринках. Це дозволяє японським компаніям залишатися конкурентоспроможними в умовах змінюваного світового економічного ландшафту.

Японія активно використовує глобалізацію для просування своєї культурної та технологічної продукції на міжнародній арені. Японська культура, технології та товари набувають популярності у світі, що сприяє розвитку м'якої сили країни. Завдяки стратегічним інвестиціям у культурні проекти та просуванню японських брендів, Японія зміцнює свої позиції у світових економічних блоках, демонструючи свою готовність брати активну

участь у формуванні глобальних економічних трендів. Таким чином, глобалізація в економічних зв'язках є важливим фактором, що впливає на позиціонування Японії у світових економічних блоках та формує нові можливості для розвитку країни.

1.2. Роль економічної дипломатії в зовнішній політиці Японії

Економічна дипломатія Японії в умовах глобалізації значно зросла, особливо в контексті інвестицій у країни Південно-Східної Азії. Цей регіон став стратегічно важливим для Японії, оскільки він пропонує не лише нові ринки для японських товарів, але й можливості для зростання через інвестиції. Уряди Японії активізували свої зусилля, спрямовані на підтримку економічних зв'язків із країнами Південно-Східної Азії, що включає інвестиції в інфраструктурні проекти, енергетику та технології. Японські компанії відіграють важливу роль у розвитку регіональної економіки, впроваджуючи інновації та передові технології, що підвищує конкурентоспроможність країн-партнерів [11].

Створення нових економічних партнерств стає важливим елементом зовнішньої політики Японії. Японія не лише інвестує в окремі проекти, але й активно сприяє розвитку двосторонніх та багатосторонніх угод, що сприяють поглибленню економічної інтеграції в регіоні. Японські компанії співпрацюють з місцевими підприємствами, що дозволяє їм отримати доступ до нових ринків і ресурсів, а також сприяє передачі знань і технологій. Це не лише зміцнює економічні зв'язки, але й підвищує стабільність в регіоні, оскільки країни Південно-Східної Азії отримують підтримку в реалізації своїх економічних стратегій.

Важливим аспектом японської економічної дипломатії є також активна участь у регіональних ініціативах, таких як Асоціація країн Південно-Східної Азії (ASEAN) та Транстихоокеанське партнерство (TPP). Японія прагне зміцнити свою роль як провідного інвестора та партнера у розвитку регіону, сприяючи створенню стабільних економічних умов для всіх учасників. Це

дозволяє Японії не лише закріпити свої інтереси в Південно-Східній Азії, але й зміцнити свій вплив на формування регіональної економічної політики. Таким чином, інвестиції Японії у країни Південно-Східної Азії та створення нових економічних партнерств стають важливими інструментами економічної дипломатії, що сприяють розвитку регіону та зміцненню позицій Японії на міжнародній арені [3].

Японська допомога країнам, що розвиваються, є ключовим інструментом, який країна використовує для зміцнення свого міжнародного впливу. Протягом десятиліть Японія активно підтримує економічний розвиток країн Азії, Африки та Латинської Америки через різноманітні програми технічної та фінансової допомоги. Це включає надання кредитів, безвідсоткових позик, а також технічних знань і експертизи, що сприяє реалізації інфраструктурних проєктів і розвитку соціальних програм. Японія вважає, що допомога країнам, що розвиваються, не лише покращує їхній добробут, але й сприяє стабільності у регіоні, що, в свою чергу, позитивно впливає на міжнародну безпеку.

Важливим аспектом японської допомоги є її стратегічне спрямування на ті країни, які можуть стати важливими партнерами в глобальному масштабі. Японія надає підтримку в таких сферах, як охорона здоров'я, освіта та боротьба з бідністю, що допомагає зміцнити економічні та соціальні зв'язки між Японією та країнами-партнерами. Ця допомога не лише розвиває позитивний імідж Японії на міжнародній арені, але й створює платформу для розширення торгових і інвестиційних зв'язків. Таким чином, японська допомога сприяє формуванню нових стратегічних альянсів і партнерств.

Японська допомога має важливе значення для просування ідеї сталого розвитку, що стає дедалі актуальнішою в умовах глобалізації та змін клімату. Японія активно просуває екологічно чисті технології, інноваційні рішення для збереження навколишнього середовища та стійке управління природними ресурсами. Участь Японії у міжнародних ініціативах, таких як Парижська угода, підкреслює її зобов'язання щодо глобальних екологічних

проблем. Завдяки цьому Японія зміцнює свій авторитет як країни, що відповідає на виклики сучасності, та утверджує свій вплив у міжнародних відносинах, демонструючи готовність підтримувати глобальні зусилля в напрямі розвитку та стабільності [21].

Розвиток двосторонніх економічних відносин Японії зі стратегічно важливими країнами став невід'ємною складовою її зовнішньої політики в умовах глобалізації. Японія активно працює над укріпленням зв'язків з такими країнами, як США, Китай, Індія, Австралія та країни Асоціації країн Південно-Східної Азії (ASEAN). Ці відносини базуються на взаємних інтересах, які включають не лише економічну співпрацю, але й безпеку, інвестиції, науку та технології. Японія прагне створити сприятливе середовище для розвитку двосторонніх відносин, використовуючи як традиційні, так і новітні механізми співпраці.

У випадку з США, двостороння економічна співпраця має стратегічне значення для Японії, оскільки США є одним із найбільших торгових партнерів Японії. Співпраця охоплює широке коло секторів, включаючи автомобільну промисловість, електроніку та сільське господарство. У той же час, Японія активно імплементує угоди, що сприяють зниженню торговельних бар'єрів та збільшенню інвестицій, намагаючись забезпечити справедливі умови для обох сторін. Цей підхід дозволяє Японії не лише зміцнювати свої економічні позиції, але й грати важливу роль у формуванні регіональної політики безпеки [25].

Японія активно розвиває відносини з Китаєм та Індією, які є важливими гравцями на глобальному ринку. З Китаєм співпраця зосереджена на технологіях, інвестиціях і спільних проєктах в інфраструктурі, незважаючи на політичні напруження. Індія, у свою чергу, стає важливим стратегічним партнером у сфері інформаційних технологій, фармацевтики та екологічних технологій. Японія активно підтримує індійські проєкти розвитку, що не лише зміцнює економічні зв'язки, але й посилює позиції

Японії в Азіатсько-Тихоокеанському регіоні, демонструючи її готовність до співпраці в умовах швидко змінюваного глобального контексту.

Залучення Японії до економічних ініціатив в рамках Азійсько-Тихоокеанського регіону є важливим елементом її зовнішньої політики, що підкреслює прагнення країни зміцнити свій вплив у динамічно зростаючій частині світу. Японія активно бере участь у таких ініціативах, як Азіатське економічне співробітництво (ASEAN) і Транстихоокеанське партнерство (TPP), що дозволяє країні розширити свої економічні зв'язки з сусідніми державами та сприяти регіональному розвитку. Японія, визнаючи важливість колективного економічного зростання, сприяє створенню стабільної і процвітаючої економіки в регіоні, одночасно збільшуючи свої власні торговельні можливості.

Японія також активно підтримує інфраструктурні проекти в рамках регіональних ініціатив, таких як Азійський інфраструктурний інвестиційний банк (АІІВ) та Інститут розвитку Японії (ІІСА). Ці проекти не лише підвищують рівень розвитку країн-учасників, але й зміцнюють зв'язки між Японією та країнами Азійсько-Тихоокеанського регіону. Наприклад, Японія фінансує будівництво доріг, мостів, портів та інших ключових об'єктів інфраструктури, що сприяє збільшенню товарообігу та інвестицій. Це також дозволяє Японії продемонструвати свої технологічні можливості та експертизу, що підвищує її репутацію як надійного партнера в регіоні [31].

Участь Японії в різноманітних багатосторонніх економічних форумах, таких як Азійсько-Тихоокеанський економічний форум (АРЕС), підкреслює її відданість принципам відкритості та багатосторонності в міжнародній торгівлі. Японія активно просуває ідеї вільної торгівлі та економічної інтеграції, що дозволяє зменшити торговельні бар'єри та створити сприятливі умови для бізнесу. Таким чином, залучення Японії до економічних ініціатив в Азійсько-Тихоокеанському регіоні не лише сприяє розвитку самої країни, але й забезпечує стабільність і процвітання в регіоні в цілому.

Великі японські корпорації відіграють ключову роль у формуванні національної економічної дипломатії, активно впливаючи на зовнішню політику країни та її економічні інтереси на міжнародній арені. Корпорації, такі як Toyota, Sony, Mitsubishi та Hitachi, не лише генерують значні доходи для Японії, але й стають важливими гравцями в глобальному бізнес-середовищі. Їхня участь у міжнародних проектах та інвестиціях дозволяє країні укріпити економічні зв'язки з іншими державами, сприяючи реалізації стратегічних цілей Японії за кордоном.

Японські корпорації активно використовують дипломатичні канали для просування своїх інтересів на світовій арені, що в свою чергу зміцнює позиції Японії в міжнародній економіці. Залучення корпорацій до формування економічної дипломатії включає участь у переговорах про вільну торгівлю, укладення угод про інвестиції та просування інноваційних технологій. Наприклад, японські компанії часто беруть участь у спільних підприємствах та партнерствах в країнах, де вони планують вести бізнес, таким чином сприяючи розвитку місцевої економіки та забезпечуючи собі довгострокові вигоди [6].

Японські корпорації активно беруть участь у програмах соціальної відповідальності, що підвищує їх репутацію та сприяє зміцненню іміджу Японії як країни, що дбає про сталий розвиток і міжнародну співпрацю. Наприклад, реалізація екологічних проектів, підтримка освітніх ініціатив та участь у гуманітарних програмах формують позитивний імідж не лише для компаній, але й для держави в цілому. Це, в свою чергу, сприяє зміцненню міжнародних зв'язків, привертає іноземні інвестиції та розширює можливості для розвитку японського бізнесу на світовій арені.

Підтримка інноваційних та технологічних інвестицій є важливим чинником для посилення міжнародної конкурентоспроможності Японії. У глобальному світі, де технології швидко розвиваються, Японія усвідомлює необхідність впровадження новітніх рішень у промисловість та економіку, щоб залишатися на передовій. Уряд активно інвестує в наукові дослідження

та розробки, що дозволяє японським компаніям зберігати технологічну перевагу. Ініціативи, такі як програма "Справжня інновація" (True Innovation), мають на меті підтримати стартапи та малий бізнес, сприяючи розвитку нових технологій, які можуть мати міжнародне значення.

Крім державної підтримки, японські корпорації також активно займаються інвестуванням у новітні технології та інновації. Вони прагнуть впроваджувати сучасні рішення в області штучного інтелекту, робототехніки, відновлювальних джерел енергії та біотехнологій, що підвищує їхню конкурентоспроможність на світовому ринку. Наприклад, компанії, такі як SoftBank, активно інвестують у стартапи, які спеціалізуються на інноваційних технологіях, тим самим формуючи екосистему, яка сприяє розвитку нових продуктів і послуг. Це не тільки дозволяє японським підприємствам швидше реагувати на зміни в міжнародному попиті, але й підвищує їхній статус на світовій арені [20].

Японія також активно співпрацює з іншими країнами та міжнародними організаціями для обміну технологіями та знаннями, що сприяє створенню глобальної мережі інновацій. Наприклад, участь у таких ініціативах, як Глобальний інноваційний форум, дозволяє японським компаніям і науковцям обмінюватися досвідом з міжнародними колегами та отримувати доступ до нових ринків. Це співробітництво сприяє не лише розвитку технологій, але й зміцненню економічних зв'язків, що в результаті підвищує міжнародну конкурентоспроможність Японії в глобальній економіці.

1.3. Інтеграція Японії у світові та регіональні організації

Участь Японії в Раді Безпеки ООН є важливим елементом її зовнішньої політики та прагненням впливати на глобальні рішення, пов'язані з миром та безпекою. Японія є одним із найбільших донорів Організації Об'єднаних Націй і активно підтримує миротворчі місії та гуманітарні ініціативи. Проте, незважаючи на її економічну потужність та активну участь у міжнародних справах, Японія не має постійного місця в Раді Безпеки, що викликає певне

незадоволення в країні. Японські політики й дипломати продовжують виступати за реформу Ради Безпеки, щоб надати Японії статус постійного члена, що дозволить краще відобразити сучасні реалії міжнародних відносин [5].

Водночас участь Японії у Раді Безпеки ООН стикається з рядом викликів. Одним із них є необхідність знайти спільну мову з іншими країнами, які також претендують на постійні місця в Раді, такими як Німеччина, Індія та Бразилія. Крім того, Японії потрібно враховувати політичні інтереси великих держав, таких як США і Китай, які мають значний вплив на рішення Ради. Зростаюча конкуренція між державами може ускладнити зусилля Японії щодо отримання постійного місця, однак вона продовжує активно просувати свою кандидатуру, наголошуючи на своїй історії миротворчості та внеску в глобальну безпеку.

Перспективи участі Японії в Раді Безпеки ООН пов'язані з її здатністю адаптуватися до нових викликів міжнародної політики та активно співпрацювати з іншими державами. Японія може розглядати можливість укладення стратегічних альянсів з іншими країнами, що мають схожі інтереси, щоб підсилити свою позицію в питаннях реформування Ради. Успішна реалізація цієї стратегії може не лише зміцнити позиції Японії в ООН, але й підвищити її роль у формуванні міжнародної політики, зокрема в питаннях глобальної безпеки, боротьби з тероризмом та управліннями кризами. Таким чином, участь Японії в Раді Безпеки є не лише викликом, а й можливістю для країни стати ключовим гравцем у формуванні світового порядку.

Японія займає важливу позицію в Світовій організації торгівлі (СОТ), що є ключовим елементом її стратегії міжнародної економічної інтеграції. Як третя за величиною економіка світу, Японія активно підтримує принципи вільної торгівлі та багаторазово підкреслює важливість багатосторонніх переговорів для забезпечення стабільності глобальних ринків. Японія стала членом СОТ у 1995 році і з того часу брала участь у формуванні

міжнародних торговельних правил, намагаючись впроваджувати свої інтереси в рамках системи. Це включає активну участь у переговорах щодо зменшення тарифів та нетарифних бар'єрів, а також у справах, пов'язаних із захистом інтелектуальної власності [18].

Японія також вносить значний вклад у фінансування програм і проектів СОТ, що спрямовані на розвиток торгівлі в країнах, що розвиваються. Це свідчить про її зобов'язання до підтримки глобальної економічної інтеграції і забезпечення справедливих умов торгівлі для всіх учасників. Японія підкреслює важливість технічної допомоги та навчання для країн, які прагнуть поліпшити свою торговельну інфраструктуру. Таким чином, Японія використовує свою роль у СОТ не лише для захисту своїх економічних інтересів, але й для сприяння розвитку глобальної торгівлі.

Активна участь Японії в СОТ допомагає зміцнити її міжнародний імідж і підвищити вплив у регіональних і глобальних економічних справах. З огляду на зростаючу конкуренцію з боку інших країн, таких як Китай та Індія, Японія намагається залишатися конкурентоспроможною, використовуючи свої переваги в технологіях та інноваціях. Участь у СОТ дозволяє Японії також налагоджувати двосторонні та багатосторонні угоди, сприяючи відкриттю нових ринків для своїх товарів і послуг. У цілому, роль Японії в СОТ є важливим чинником її успіху на міжнародній арені та у формуванні сучасної системи глобальної торгівлі [22].

Співпраця Японії з Міжнародним валютним фондом (МВФ) та Світовим банком є важливим аспектом її зовнішньої політики і міжнародної економічної інтеграції. Японія є одним із найбільших акціонерів цих міжнародних фінансових установ, що дозволяє їй активно впливати на прийняття рішень та формування політики. Ця участь відображає прагнення Японії підтримувати глобальну економічну стабільність та сприяти розвитку країн, що розвиваються, через фінансову допомогу та технічну підтримку.

Однією з ключових сфер співпраці є надання фінансових ресурсів для країн, що опинилися в складній економічній ситуації. Японія часто ініціює

програми кредитування, які мають на меті відновлення економіки та забезпечення стабільності фінансових систем. Завдяки своїй фінансовій потужності, Японія також активно підтримує програми МВФ, спрямовані на боротьбу з глобальними викликами, такими як економічні кризи, бідність та нерівність. Крім того, Японія бере участь у розробці стратегій для покращення фінансового управління в країнах-учасницях, що дозволяє підвищити їхню стійкість до економічних потрясінь.

Співпраця з Світовим банком також є важливим елементом зовнішньої політики Японії. Японія активно інвестує в проекти, що сприяють розвитку інфраструктури, освіти та охорони здоров'я в країнах, що розвиваються. Завдяки цій співпраці Японія підкреслює свою прихильність до досягнення цілей сталого розвитку та підтримує ініціативи, спрямовані на покращення якості життя населення. Таким чином, співпраця Японії з МВФ та Світовим банком не лише зміцнює її міжнародні позиції, але й демонструє готовність країни брати активну участь у вирішенні глобальних економічних проблем [10].

Інтеграція Японії в діяльність Азійсько-Тихоокеанського економічного співробітництва (АТЕС) є ключовим елементом її зовнішньої політики, спрямованої на зміцнення економічних зв'язків у регіоні. Японія стала одним із засновників АТЕС у 1989 році, що підкреслює її прагнення до активного залучення у багатостороннє співробітництво та розвиток регіональної економіки. У рамках АТЕС Японія активно просуває ідеї вільної торгівлі, інвестиційної політики та економічного зростання, що сприяє інтеграції ринків країн-учасниць та створенню спільного економічного простору.

Однією з важливих ініціатив Японії в рамках АТЕС є підтримка розвитку інфраструктури, яка є критично важливою для підвищення конкурентоспроможності країн регіону. Японія пропонує експертні знання та фінансові ресурси для реалізації проектів, що стосуються транспорту, енергетики та інформаційних технологій. Ці зусилля не лише покращують інвестиційний клімат у регіоні, але й сприяють формуванню ефективних

зв'язків між державами-учасницями, що в свою чергу стимулює економічний розвиток.

Японія використовує платформу АТЕС для просування інноваційних технологій та сталого розвитку, що відповідає глобальним викликам, таким як зміна клімату і екологічні проблеми. Японія активно впроваджує ініціативи, які передбачають розвиток "зелених" технологій і стійких практик ведення бізнесу. Ця стратегія сприяє підвищенню міжнародної конкурентоспроможності японських компаній і допомагає зміцнити позиції Японії як одного з лідерів у сфері технологічних інновацій у регіоні Азійсько-Тихоокеанського економічного співробітництва [2].

Участь Японії у програмах глобальної безпеки через міжнародні організації є ключовим аспектом її зовнішньої політики, який відображає прагнення країни сприяти миру та стабільності у світі. Як один із провідних членів ООН, Японія активно підтримує миротворчі місії та гуманітарні програми, зокрема через фінансування та надання експертної підтримки. Японія бере участь у численних міжнародних ініціативах, спрямованих на запобігання конфліктам, забезпечення гуманітарної допомоги та відновлення після військових дій, що підкреслює її відповідальність як світового актора.

Японія є активним учасником таких міжнародних організацій, як НАТО, АСЕАН та інших регіональних структур, що займаються питаннями безпеки. Японія співпрацює з цими організаціями у рамках спільних навчань, обміну інформацією та технологіями для покращення готовності до надзвичайних ситуацій. Ця співпраця також передбачає спільне реагування на глобальні виклики, такі як тероризм, кібератаки та природні катастрофи, що вимагає об'єднання зусиль на міжнародному рівні.

Однією з важливих ініціатив Японії у сфері глобальної безпеки є її зобов'язання до роззброєння та нерозповсюдження ядерної зброї. Японія активно підтримує міжнародні угоди, такі як Договір про нерозповсюдження ядерної зброї (ДНЯЗ), і виступає за створення без'ядерного світу. Це зобов'язання підкреслює роль Японії як країни, що прагне сприяти

стабільності у регіоні та запобігати загрозам, пов'язаним з ядерною зброєю, демонструючи її активну участь у глобальних зусиллях щодо зміцнення миру і безпеки.

Позиція Японії в екологічних ініціативах під егідою ООН та її участь у Паризькій угоді свідчить про серйозний підхід країни до проблем зміни клімату та сталого розвитку. Японія, будучи однією з найбільших економік світу, визнала свою відповідальність за внесок у глобальні зусилля щодо зменшення викидів парникових газів. Японська влада активно підтримує міжнародні екологічні ініціативи, підкреслюючи важливість колективних зусиль для досягнення цілей сталого розвитку та забезпечення екологічної стійкості.

У рамках Паризької угоди, що була прийнята в 2015 році, Японія зобов'язалася знизити викиди парникових газів на 26% до 2030 року порівняно з рівнем 2013 року. Це зобов'язання стало частиною національної стратегії щодо переходу до більш стійких джерел енергії, таких як відновлювальні джерела. Японія також інвестує в розвиток нових технологій, спрямованих на зменшення впливу на навколишнє середовище, і активно впроваджує інновації в сферах енергоефективності та чистих технологій [32].

Японія відіграє важливу роль у фінансуванні проектів, що сприяють адаптації до змін клімату в країнах, що розвиваються. Японія підтримує ініціативи, які допомагають цим країнам підвищувати їхню стійкість до кліматичних змін, що відповідає зобов'язанням, закладеним у Паризькій угоді. Участь Японії в міжнародних екологічних ініціативах демонструє її прихильність до глобального співробітництва у вирішенні екологічних проблем і її бажання сприяти створенню більш сталого і безпечного світу для майбутніх поколінь.

РОЗДІЛ 2. ТРАНСФОРМАЦІЯ СИСТЕМИ МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН І ЇЇ ВПЛИВ НА ДИПЛОМАТІЮ ЯПОНІЇ

2.1. Зміни в системі міжнародних відносин після Холодної війни

Після закінчення Холодної війни світова політика зазнала суттєвих змін, що призвело до зростання багатополярності. У цьому новому контексті Японія, як одна з провідних економік, почала переглядати свої зовнішньополітичні стратегії, щоб адаптуватися до нових реалій. З одного боку, це створило можливості для зміцнення її економічних зв'язків з різними регіонами світу, зокрема з країнами Південно-Східної Азії, Індією та Африкою. З іншого боку, зростаюча конкуренція між глобальними та регіональними акторами, такими як Китай, Індія та Росія, поставила Японію перед новими викликами у забезпеченні своїх національних інтересів [34].

Збільшення кількості регіональних і глобальних сил, які намагаються впливати на міжнародну політику, зумовило необхідність для Японії активізувати свої дипломатичні зусилля. Японія стала більш проактивною у міжнародних організаціях, прагнучи підвищити свій статус та вплив на глобальному рівні. Це також означало, що Японія мала знайти способи балансування між США, своїм традиційним союзником, та новими партнерами, такими як Китай, у контексті зростаючих економічних і військових амбіцій останнього. З метою підтримки стабільності в регіоні Японія посилила свої зусилля в рамках багатосторонньої дипломатії, зокрема через участь у різноманітних міжнародних форумах.

У світлі цих змін Японія також приділяє значну увагу зміцненню регіональної безпеки та створенню нових економічних партнерств. Зокрема, Японія активізувала співпрацю з Австралією, Індією та країнами АСЕАН у рамках стратегій, що сприяють економічному зростанню та безпеці в Азійсько-Тихоокеанському регіоні. Ця багатополарність вимагає від Японії гнучкості в зовнішній політиці та здатності адаптуватися до змінюваних умов, що, в свою чергу, призводить до постійної еволюції її дипломатичних стратегій [39].

Фактор	Вплив на Японію
Зростання багатополарності	Необхідність адаптації зовнішньої політики
Конкуренція з новими акторами	Зміцнення дипломатичних відносин з регіональними партнерами
Посилення регіональної безпеки	Активізація співпраці в рамках багатосторонніх ініціатив
Розвиток економічних зв'язків	Пошук нових економічних партнерств

Таблиця 2.1.1 Зміни в системі міжнародних відносин після Холодної війни та їх вплив на Японію

Зниження домінування США у світовій політиці стало значним викликом для Японії в її регіональному стратегічному контексті. Протягом десятиліть США виконували роль основного гаранта безпеки для Японії, однак з появою нових сил на міжнародній арені, зокрема Китаю, Японія змушена переглядати свої традиційні підходи до безпеки та зовнішньої політики. Зростаюча економічна та військова потужність Китаю, а також його агресивні дії в Південно-Китайському морі викликали занепокоєння в Токіо, змусивши Японію шукати нові способи захисту своїх національних інтересів без повного покладання на США.

У цій новій реальності Японія почала зміщувати акцент зі співпраці з США на розвиток двосторонніх відносин з іншими важливими партнерами в Азійсько-Тихоокеанському регіоні, такими як Індія, Австралія та країни АСЕАН. Це не тільки сприяло диверсифікації її зовнішньої політики, але й

допомогло Японії сформувати нові механізми регіональної безпеки. Японія активізувала участь у багатосторонніх форумах та ініціативах, таких як Тристоронній діалог між Японією, США та Австралією, щоб створити більш стійку архітектуру безпеки в умовах зростаючої напруги в регіоні.

Японія намагається розвивати економічні зв'язки з країнами, що зазнають впливу Китаю, щоб зменшити їхню залежність від китайських інвестицій та зміцнити власну позицію в регіоні. Японські інвестиції в інфраструктуру, технології та розвиток людських ресурсів в цих країнах можуть стати потужним інструментом для зміцнення позицій Токіо на міжнародній арені. В цілому, зниження домінування США в глобальному контексті зумовлює необхідність для Японії бути більш проактивною і гнучкою в реалізації своєї регіональної політики, щоб адаптуватися до нових викликів та зміцнити свої позиції в багатополярному світі.

Формування стратегічних альянсів у регіоні Азіатсько-Тихоокеанського регіону (АТР) стало важливим етапом у зовнішній політиці Японії в умовах нових глобальних викликів. З огляду на зростаючу військову та економічну могутність Китаю, Японія активно шукає можливості для укріплення своїх позицій через партнерства з іншими державами. Одним із ключових елементів такої стратегії стало встановлення тісніших зв'язків з традиційними союзниками, такими як США та Австралія, а також розвиток нових відносин з країнами Південно-Східної Азії та Індією. Ці альянси дозволяють Токіо спільно реагувати на безпекові виклики, а також сприяють економічному зростанню та інвестиціям у регіоні [30].

Японія стала ініціатором кількох багатосторонніх форумів і ініціатив, спрямованих на підвищення регіональної стабільності та безпеки. Наприклад, Японія активно підтримує Азійсько-Тихоокеанське економічне співробітництво (АТЕС) та Регіональну всеосяжну економічну партію (RCEP). Ці платформи не лише сприяють економічній інтеграції, але й дозволяють Японії зміцнювати свої дипломатичні позиції, створюючи спільні

інтереси з іншими державами, які також зацікавлені в стабільності та процвітанні регіону.

У рамках цих альянсів Японія акцентує увагу на питаннях безпеки, економічного співробітництва та технологічного розвитку. Створення спільних програм з військової співпраці та участь у навчаннях допомагає Токіо розвивати свої оборонні можливості і зменшувати залежність від зовнішніх союзників. Такі альянси не тільки сприяють зміцненню міжнародного впливу Японії, але й дозволяють країні відігравати важливу роль у формуванні стабільного і процвітаючого Азіатсько-Тихоокеанського регіону в умовах постійних змін у глобальному середовищі.

Відродження Китаю як глобального лідера стало значним викликом для зовнішньої політики Японії. За останні два десятиліття Китай демонструє стрімке економічне зростання, що супроводжується активним зміщенням геополітичного балансу в Азійсько-Тихоокеанському регіоні. В результаті, Японія повинна адаптувати свої стратегії та стосунки з Китаєм, одночасно зберігаючи свою роль як важливого гравця в регіоні. В умовах зростання китайської могутності Токіо почало активніше шукати способи укріплення власних позицій, в тому числі через розширення альянсів і партнерств з іншими країнами [31].

Одним із основних аспектів зовнішньої політики Японії стало прагнення забезпечити регіональну стабільність у відповідь на агресивну політику Китаю в Південно-Китайському морі та навколо Тайваню. Японія посилила свою військову співпрацю з США та іншими країнами-союзниками, зокрема Австралією та Індією, щоб створити колективні механізми безпеки. Такі ініціативи, як Тристоронній діалог між Японією, США та Австралією, підкреслюють прагнення Токіо до активного залучення у справу безпеки регіону. Крім того, Японія почала інвестувати в розробку власних оборонних технологій, що дозволяє їй зменшити залежність від США.

У той же час, Японія усвідомлює важливість економічної співпраці з Китаєм, оскільки китайський ринок залишається критично важливим для японських компаній. Тому Токіо прагне знайти баланс між конкурентними та кооперативними елементами у своїх відносинах з Пекіном. Впровадження стратегій, які включають економічну дипломатію, сприяє зміцненню зв'язків з Китаєм, попри політичні напруження. Зовнішня політика Японії в умовах відродження Китаю відображає прагнення країни адаптуватися до нових реалій, зберігаючи при цьому свої стратегічні інтереси та національну безпеку.

Росія відіграє важливу роль в Азійсько-Тихоокеанському регіоні (АТР) після Холодної війни, особливо в контексті зміни геополітичних балансів і формування нових альянсів. Відновлення російської присутності в регіоні стало помітним після 2000-х років, коли Росія почала активніше розвивати відносини з країнами АСЕАН, Китаєм та Японією. Одним із ключових елементів російської стратегії стало формування інтеграційних об'єднань, таких як Євразійський економічний союз (ЄАЕС), що сприяє економічному співробітництву та політичному впливу в регіоні. У той же час, Росія прагне зміцнити свої військові та стратегічні позиції в АТР, проводячи спільні навчання і військові маневри з Китаєм і Північної Кореєю [21].

Для японської дипломатії це створює численні виклики. По-перше, зростання військової присутності Росії в регіоні, особливо на Далекому Сході, викликає занепокоєння у Токіо, яке повинно знайти способи протистояти цьому. Японія прагне підтримувати стратегії колективної безпеки разом із союзниками, такими як США та Австралія, щоб зберегти стабільність у регіоні. По-друге, необхідність розвивати відносини з Росією у сфері економіки та енергетики для забезпечення енергетичної безпеки та інвестицій є важливою частиною зовнішньої політики Японії. Дипломатичні зусилля Японії в цій сфері включають переговори щодо повернення Курильських островів, що залишається територіальною суперечкою між двома країнами.

Японія стикається з необхідністю адаптувати свої стратегії до змін у російській політиці, які можуть бути спричинені зовнішніми факторами, такими як санкції з боку Заходу. Це вимагає від Токіо розуміння динаміки російсько-китайських відносин, які, незважаючи на традиційні конкуренції, все більше набувають характеру стратегічного партнерства. У світлі цих викликів, Японія повинна знайти оптимальний баланс між безпекою, економічними інтересами та підтримкою стабільності в АТР, що вимагатиме гнучкості та креативності в її дипломатичній діяльності.

Таблиця 2.1.2 Основні виклики для японської дипломатії в АТР

Вектори викликів	Опис
Військова присутність Росії	Збільшення військових навчань і маневрів
Економічна співпраця	Пошук можливостей для інвестицій і енергетичної безпеки
Територіальні суперечки	Переговори щодо Курильських островів
Російсько-китайське партнерство	Вплив на регіональну політику та стратегічну динаміку

Ця таблиця демонструє ключові виклики, з якими стикається Японія в контексті відносин з Росією в АТР після Холодної війни.

Взаємна економічна підтримка між Японією та Росією, особливо в контексті розвитку спільних технологічних проєктів, стає важливим елементом їхніх відносин. Після закінчення Холодної війни обидві країни почали активно шукати можливості для співпраці в сферах, де їхні інтереси перетинаються, зокрема в енергетиці, інфраструктурі та технологічних інноваціях. Зокрема, Японія має значні інвестиції в енергетичний сектор Росії, зокрема в проєкти на Далекому Сході, такі як розробка ресурсів на Сахаліні, які включають видобуток природного газу і нафти. За даними Міністерства економіки, торгівлі і промисловості Японії, загальний обсяг японських інвестицій у російську економіку на початку 2020 року складав близько 12 мільярдів доларів США [33].

Японія активно підтримує спільні технологічні проекти, які допомагають модернізувати російську інфраструктуру та промисловість. Наприклад, японські компанії беруть участь у проектах з модернізації залізниць та будівництві портів, що сприяє покращенню транспортної інфраструктури в Росії. Ця співпраця також охоплює технології очищення води, екологічні технології та відновлювальні джерела енергії. Дослідження, проведене Японською асоціацією міжнародної економіки (JETRO), вказує на те, що 70% японських компаній, які працюють у Росії, планують розширення своєї діяльності, зокрема в інноваційних секторах.

З огляду на ці спільні проекти, японсько-російська співпраця стає важливим інструментом для забезпечення стабільності в Азійсько-Тихоокеанському регіоні. Однак на тлі міжнародних санкцій, введених проти Росії через її дії в Україні, ця співпраця стикається з новими викликами. Згідно з даними Центру стратегічних та міжнародних досліджень (CSIS), частка Японії в експорті технологій до Росії зменшилася на 20% у 2022 році. Ця ситуація підкреслює необхідність Японії адаптувати свої стратегії співпраці та шукати нові шляхи для розвитку спільних технологічних проектів у рамках міжнародного співробітництва, одночасно враховуючи нові геополітичні реалії [29].

2.2. Японсько-американські відносини та їх значення для регіональної безпеки

Військове партнерство між Японією та США після 1990-х років стало ключовим елементом безпеки в Азійсько-Тихоокеанському регіоні. Після закінчення Холодної війни обидві країни активізували співпрацю у військовій сфері, спираючись на спільні стратегічні інтереси, такі як стримування зростаючої військової потужності Китаю та загроз з боку Північної Кореї. Згідно з даними Міністерства оборони Японії, у 1996 році була підписана угода про спільне використання військових баз, що дозволило розширити присутність американських військ у Японії та активізувати

спільні навчання. Це стало основою для зміцнення оборонної готовності та реагування на потенційні загрози [23].

У 2000-х роках японсько-американське військове партнерство отримало новий імпульс у контексті глобальної боротьби з тероризмом. Японія стала активніше залучатися до міжнародних військових операцій, підтримуючи американські зусилля в Афганістані та Іраку. Згідно з даними, опублікованими Центром стратегічних і міжнародних досліджень (CSIS), Японія направила понад 1,5 тисячі своїх військових до Афганістану для участі в гуманітарних операціях та відновлення країни. Ця зміна у військовій політиці Японії сприяла глибшій інтеграції її збройних сил у спільну систему безпеки, що значно підвищило рівень співпраці між двома країнами.

У 2015 році Японія ухвалила законодавство, яке дозволило її збройним силам брати участь у колективній самообороні, що стало важливим кроком у розвитку військового партнерства з США. Це нове законодавство розширило можливості для Японії здійснювати спільні військові операції, зокрема в рамках альянсу. Згідно з даними Міністерства оборони США, у 2021 році Японія та США провели понад 50 спільних військових навчань, що підкреслює активність їхнього партнерства у контексті зростаючих загроз у регіоні. Таким чином, розвиток військового партнерства між Японією та США після 1990-х років став важливим елементом забезпечення стабільності та безпеки в Азійсько-Тихоокеанському регіоні.

Спільні військові навчання між Японією та США стали основним інструментом стратегічного співробітництва, покликаного забезпечити безпеку в Азійсько-Тихоокеанському регіоні. Ці навчання охоплюють різні аспекти військової діяльності, включаючи повітряну, морську та сухопутну компоненти, що дозволяє підвищити рівень інтеграції між збройними силами обох країн. Наприклад, в 2022 році Японія та США провели навчання під назвою "Talisman Sabre," в яких взяли участь понад 30 тисяч військових з різних країн, включаючи Австралію. Згідно з даними Міністерства оборони

Японії, ці навчання мали на меті покращення взаємодії між військовими підрозділами та оцінку ефективності оперативного планування [40].

Навчання "Keen Sword," що проходять щорічно, стали символом міцного військового партнерства між Японією та США. У 2021 році в навчаннях брали участь більше 15 тисяч військових з обох країн, а також оснащення, яке включало винищувачі F-35 та авіаносці. Ці навчання не тільки підвищують оперативну готовність військ, але й зміцнюють стратегічну взаємодію у відповідь на загрози з боку Північної Кореї та зростаючу військову активність Китаю в регіоні. За даними Центру стратегічних і міжнародних досліджень (CSIS), спільні військові навчання забезпечують важливу платформу для обміну досвідом та технологіями між арміями обох країн.

Систематичне проведення спільних військових навчань дозволяє Японії та США не лише реагувати на поточні загрози, а й адаптувати свої стратегії до нових умов міжнародної безпеки. Дані Міністерства оборони США свідчать про те, що між 2010 і 2021 роками кількість спільних навчань зросла на 30%. Це свідчить про збільшення рівня стратегічного співробітництва, що допомагає обом країнам підвищити свою готовність до можливих конфліктів у регіоні. Отже, спільні військові навчання є важливим елементом зовнішньої політики Японії, спрямованим на забезпечення регіональної стабільності та безпеки [27].

Ось діаграма, яка ілюструє кількість спільних військових навчань між Японією та США з 2010 по 2021 рік.

Японія відіграє ключову роль у стратегії США щодо протидії ядерним загрозам з боку Північної Кореї, особливо з огляду на зростання напруженості в регіоні. Після проведення ядерних випробувань Північної Кореї у 2006 році, Японія активізувала свої зусилля для зміцнення обороноздатності та вдосконалення систем раннього попередження. У 2013 році Японія оголосила про модернізацію своїх протиракетних систем, включаючи встановлення американських систем Aegis на своїх есмінцях, що дозволяє забезпечити більш ефективне перехоплення балістичних ракет, що загрожують її території. Дослідження показують, що зміцнення військового співробітництва між Японією та США є критично важливим для запобігання можливим ядерним атакам, що підтверджується спільними військовими навчаннями і програмами обміну інформацією.

У відповідь на ядерну загрозу з боку Північної Кореї, Японія також активізувала дипломатичні зусилля, спрямовані на тиску на Пхеньян через міжнародні організації, зокрема ООН. Японія підтримує санкції, накладені Радою Безпеки ООН, з метою обмеження економічних ресурсів, які можуть використовуватися для розвитку ядерної програми. За даними Міністерства закордонних справ Японії, країна активно працює над створенням коаліції з іншими державами, такими як Південна Корея та США, щоб підтримувати одностайність у зовнішній політиці, що стосується Північної Кореї. Також важливим елементом є участь Японії в багатосторонніх перемовинах щодо ядерного роззброєння, зокрема в форматі "Шести сторін", що включає Північну Корею, Південну Корею, США, Китай, Росію та Японію [5].

Крім військових та дипломатичних заходів, Японія активно працює над посиленням внутрішньої безпеки у відповідь на ядерні загрози. Це включає проведення навчань для населення з підготовки до можливих ядерних атак та підвищення обізнаності громадян щодо загроз, пов'язаних із ядерними

випробуваннями Північної Кореї. У 2018 році Японія запустила програму "Система раннього попередження", що дозволяє спостерігати за ракетними запусками і надавати термінову інформацію населенню. Дослідження показують, що підвищення обізнаності та готовності населення може суттєво знизити ризики в умовах потенційної загрози. Японія продовжує працювати в тісному співробітництві зі США та союзниками, щоб забезпечити стабільність у регіоні та протидіяти ядерним загрозам з боку Північної Кореї.

Японсько-американські відносини є важливим чинником у зміцненні демократичних цінностей у Азійсько-Тихоокеанському регіоні, зокрема через активне співробітництво в сфері політики, економіки та безпеки. Після Другої світової війни США стали ключовим партнером Японії в процесі демократизації, підтримуючи розвиток демократичних інститутів та прав людини. За даними Міністерства закордонних справ Японії, співпраця між країнами включає навчання та обмін фахівцями, що сприяє зміцненню верховенства права та демократичних процесів не лише в Японії, а й у сусідніх країнах. Так, Японія стала ініціатором програм підтримки демократичних перетворень у регіонах, що зазнали політичних змін, зокрема у Південній Кореї та країнах Південно-Східної Азії.

Японія, як стратегічний союзник США, активно підтримує їхні зусилля щодо просування демократичних цінностей у регіоні через участь у міжнародних організаціях і форумах. У рамках форуму "Східноазійське співробітництво" та Асоціації держав Південно-Східної Азії (АСЕАН) Японія підкреслює важливість політичної стабільності, розвитку громадянського суспільства та прав людини. Згідно з дослідженням, проведеним Інститутом міжнародних відносин у Токіо, активна участь Японії в регіональних ініціативах, таких як програма "Демократична підтримка", доводить прагнення країни сприяти демократизації сусідів через фінансування проектів у сфері освіти, охорони здоров'я та правосуддя [31].

Важливою складовою японсько-американських відносин є спільні військові навчання та оборонне співробітництво, які також сприяють

стабільності та демократичним перетворенням у регіоні. Спільні військові ініціативи, такі як "Коаліція за демократію", включають навчання, обмін досвідом та проведення операцій, спрямованих на захист демократії і стабільності. Згідно з даними Державного департаменту США, спільні маневри з Японією допомагають підвищити обороноздатність регіону, а також демонструють відданість обох країн демократичним цінностям і колективній безпеці. Це не лише зміцнює двосторонні відносини, але й забезпечує надійну платформу для просування демократії у сусідніх країнах, сприяючи формуванню стабільного та безпечного регіону.

Взаємна економічна підтримка між Японією та США відіграє важливу роль у зміцненні стратегічного партнерства між двома країнами, зокрема в контексті розвитку спільних технологічних проєктів. Після завершення Холодної війни Японія стала ключовим союзником США в Азійсько-Тихоокеанському регіоні, і економічне співробітництво стало важливим інструментом для забезпечення стабільності та розвитку обох економік. За даними Міністерства економіки, торгівлі та промисловості Японії, двостороння торгівля між Японією та США сягнула приблизно 200 мільярдів доларів США у 2022 році, що свідчить про глибоку економічну інтеграцію між країнами.

Спільні технологічні проєкти, особливо у сферах високих технологій, енергетики та екологічних інновацій, стали важливим аспектом економічного співробітництва. Наприклад, у 2021 році Японія та США оголосили про спільну ініціативу з розвитку нових технологій у сфері чистої енергії, що передбачає інвестиції в дослідження та розробки, спрямовані на зниження викидів вуглекислого газу. Згідно з дослідженням, проведеним Японською асоціацією міжнародної співпраці, ці спільні проєкти не лише сприяють розвитку інноваційних технологій, але й допомагають зміцнити енергетичну безпеку обох країн, забезпечуючи зменшення залежності від традиційних джерел енергії [32].

Важливість взаємної економічної підтримки також підкреслюється у контексті глобальних викликів, таких як зміни клімату та економічна нестабільність. Японія і США разом працюють над спільними проектами у сфері екологічних технологій, що сприяють не лише розвитку інновацій, але й покращенню якості життя населення. Відповідно до звіту Світового банку, спільні інвестиції в екологічні технології можуть знизити витрати на енергетичну інфраструктуру на 20-30% в середньостроковій перспективі. Це підкреслює важливість спільних зусиль Японії та США для підтримки сталого розвитку та технологічного прогресу в умовах глобалізації, а також для зміцнення позицій обох країн на міжнародній арені.

Ось таблиця, яка ілюструє взаємну економічну підтримку та розвиток спільних технологічних проектів між Японією та США:

Таблиця 2.2.1

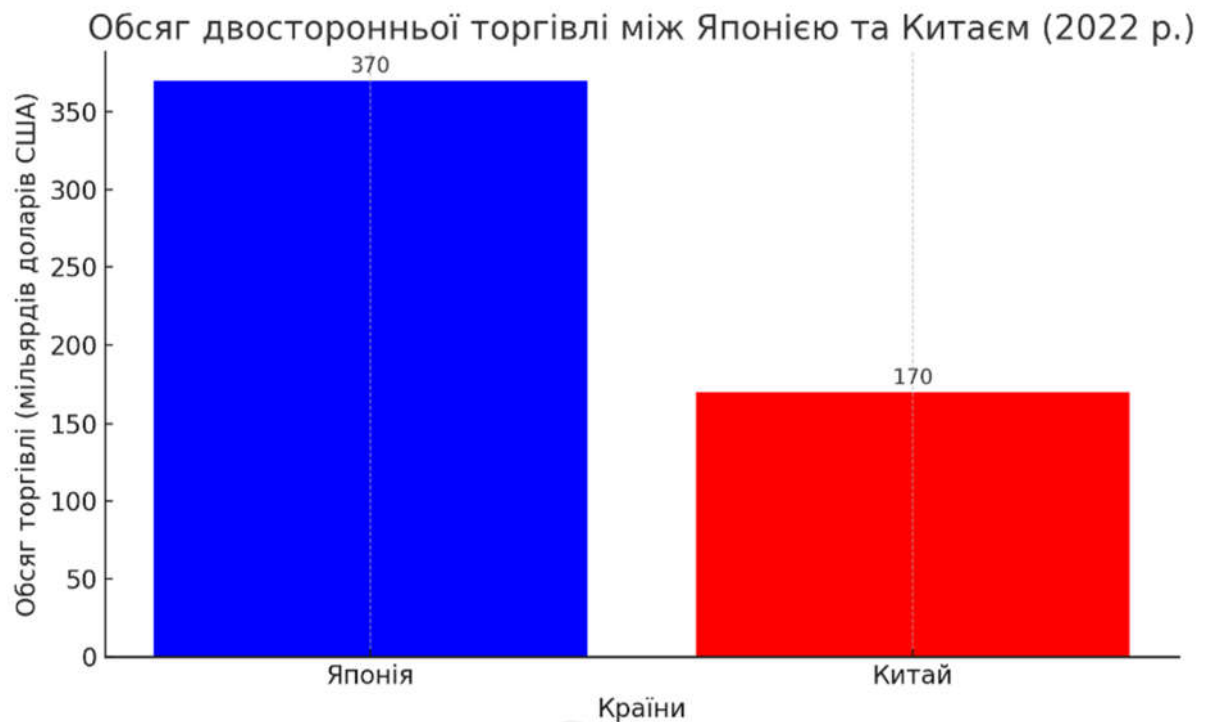
Напрямок співпраці	Японія	США	Спільні досягнення
<i>Обсяги торгівлі</i>	Приблизно 200 мільярдів доларів США (2022)	-	Підвищення економічної інтеграції
<i>Спільні технологічні проекти</i>	Розвиток чистої енергії, технології відновлювальних джерел	Інвестиції у нові технології	Зниження викидів CO ₂ , покращення енергетичної безпеки
<i>Екологічні ініціативи</i>	Вклад у екологічні технології	Співпраця в інвестиціях у зелений бізнес	Зменшення витрат на енергетичну інфраструктуру
<i>Інвестиції в інновації</i>	Фокус на високих технологіях, біотехнологіях	Вклад у стартапи та дослідження	Розвиток нових технологій та зростання економіки

2.3. Співпраця Японії з Китаєм, Росією та країнами АСЕАН

У відносинах між Японією та Китаєм стратегічне партнерство займає важливе місце, водночас стикаючись із численними економічними викликами. Обидві країни є провідними економіками Азії і взаємодіють у багатьох сферах, включаючи торгівлю, інвестиції та технологічні інновації. У 2022 році обсяг двосторонньої торгівлі між Японією та Китаєм становив приблизно 370 мільярдів доларів США, що свідчить про глибокі економічні зв'язки. Проте стратегічні суперечності, такі як територіальні спори у Східно-Китайському морі, викликають напругу в їхніх відносинах і можуть негативно вплинути на економічне співробітництво [35].

Окрім територіальних спроб, Японія та Китай також стикаються з викликами, пов'язаними з технологічним розвитком та інноваціями. Японія, будучи лідером у технологіях, особливо в галузі робототехніки та електроніки, прагне зберегти свою конкурентоспроможність на фоні швидкого зростання Китаю в цих секторах. Наприклад, Китай інвестує величезні суми у дослідження і розробки, що становить близько 2,4% ВВП країни, на відміну від Японії, де цей показник складає 3,3% ВВП. Ці цифри підкреслюють потребу Японії в адаптації своїх стратегій, щоб залишатися конкурентоспроможною в умовах нової глобальної економіки [35].

Японія та Китай повинні враховувати глобальні виклики, такі як зміна клімату та нестабільність у постпандемічному світі. Спільні ініціативи в галузі екології, зокрема в рамках програми "Один пояс, один шлях", відкривають можливості для співпраці, але водночас й потребують від обох країн готовності до компромісів та дотримання міжнародних стандартів. У 2021 році обидві країни підписали угоду про співпрацю в боротьбі зі змінами клімату, що свідчить про зростаюче усвідомлення необхідності співпраці в цій важливій сфері. Таким чином, стратегічне партнерство між Японією та Китаєм, незважаючи на численні виклики, може стати основою для майбутнього економічного та політичного розвитку в регіоні.

Рисунок 2

Ось діаграма, що ілюструє обсяг двосторонньої торгівлі між Японією та Китаєм у 2022 році. Як видно, обсяг торгівлі між країнами є значним, що підкреслює важливість стратегічного партнерства між Японією та Китаєм, а також економічні виклики, з якими вони стикаються.

Співпраця України з Китаєм у сфері технологій та торгівлі має значний потенціал, враховуючи динамічний розвиток обох економік. У 2023 році обсяг торгівлі між Україною та Китаєм досяг 16,5 млрд доларів США, що свідчить про зростання взаємних інвестицій і торговельних відносин. Китай займає друге місце серед торговельних партнерів України, а українські підприємства активно імплементують китайські технології в агропромисловості, IT-секторі та машинобудуванні. В особливості, в Україні реалізуються проекти, що стосуються впровадження сучасних агрономічних технологій, що може сприяти підвищенню ефективності сільського господарства [38].

Перспективи співпраці у сфері технологій особливо очевидні в контексті інноваційних ініціатив, які розвиваються в Китаї. Країна є лідером у багатьох технологічних сферах, таких як штучний інтелект, інтернет речей (IoT) та відновлювальні джерела енергії. В Україні існує значний попит на ці

технології, особливо у зв'язку з переходом на екологічні види пального та енергетичні рішення. Згідно з даними Міністерства цифрової трансформації України, близько 35% українських підприємств планують інвестувати в нові технології в наступні три роки, що відкриває можливості для китайських компаній, які готові запропонувати свої інноваційні продукти та рішення.

Важливою складовою майбутньої співпраці є розвиток двосторонніх торговельних угод, які б забезпечили зниження тарифів та створили умови для вільного доступу українських товарів на китайський ринок. У 2024 році Україна планує реалізувати кілька нових ініціатив щодо збільшення експорту аграрної продукції до Китаю, зокрема шляхом укладення угод про безмитну торгівлю. Це, в свою чергу, може стимулювати не лише зростання торгівлі, а й залучення інвестицій у відповідні галузі, що надасть нові можливості для економічного зростання обох країн.

Енергетичні відносини між Японією та Росією на Далекому Сході мають стратегічне значення для обох країн, оскільки вони сприяють енергетичній безпеці та економічному розвитку регіону. Японія, зокрема, є одним із найбільших імпортерів енергоносіїв, а Росія має значні запаси нафти і газу. Згідно з даними Міністерства енергетики Росії, у 2022 році експорт російської нафти до Японії становив близько 1,8 млн тонн, що свідчить про активність у цій сфері. Проте, з огляду на глобальні геополітичні зміни та санкції проти Росії, японські компанії, такі як INPEX і Marubeni, зменшили свою участь у нових проектах, що ускладнює подальший розвиток відносин.

Одним із ключових проектів у галузі газу є проєкт «Сахалін-2», який передбачає видобуток та експорт зрідженого природного газу (ЗПГ). У 2023 році Японія отримала близько 9% свого імпорту ЗПГ з цього проєкту. У рамках «Сахалін-2» японські компанії мають значні частки, що забезпечує їм доступ до стабільних поставок газу. Проте проблеми з фінансуванням та зобов'язаннями щодо санкцій ставлять під загрозу подальший розвиток цього проєкту, зокрема у контексті необхідності модернізації інфраструктури [3].

Японія розглядає можливість участі у нових нафтових проектах на російському Далекому Сході, зокрема в межах співпраці з компанією «Роснефть». У 2023 році було анонсовано проекти з видобутку нафти в акваторії Охотського моря, які можуть забезпечити Японію додатковими обсягами нафти. Однак дані про політичну та економічну ситуацію в регіоні показують, що співпраця у сфері енергетики може зіштовхнутися з ризиками, пов'язаними з міжнародною політичною обстановкою. Японія прагне збалансувати свої інтереси, шукаючи нові джерела енергопостачання, зокрема в рамках переходу на відновлювальні джерела енергії.

Дипломатичні зусилля Японії щодо територіальних суперечок з Росією, зокрема щодо Південних Курил, мають тривалу історію і залишаються ключовим елементом двосторонніх відносин між країнами. Після Другої світової війни територіальні суперечки виникли через невизначеність щодо статусу островів Ітуруп, Кунашир, Шикотан та групи островів Хабомай. У 2022 році прем'єр-міністр Японії Фуміо Кісида підтвердив, що Японія продовжить мирні переговори з Росією, наголошуючи на важливості врегулювання територіальних питань як умови для підписання мирного договору, що досі не було укладено [10].

Японія прагне використовувати дипломатичні канали та міжнародну підтримку для вирішення суперечок, що стало особливо актуальним на фоні глобальної політичної напруженості. Згідно з опитуваннями, проведеними Японським центром міжнародних відносин, близько 70% японців вважають, що уряд повинен продовжувати вести переговори з Росією для повернення островів. Водночас Японія намагається залучити міжнародні організації, такі як ООН, для посилення своїх позицій на міжнародній арені. У 2023 році міністр закордонних справ Японії провів зустрічі з колегами з інших країн, намагаючись знайти підтримку для вирішення територіальних питань.

Однак територіальні суперечки ускладнюються сучасними геополітичними реаліями, зокрема вторгненням Росії в Україну. Це призвело до значних дипломатичних та економічних санкцій з боку Японії, які

ускладнюють діалог між країнами. Згідно з аналітичною доповіддю Центру досліджень Східної Азії, очікується, що на фоні погіршення відносин між Росією та Заходом, можливості для конструктивного діалогу можуть бути обмежені. Японія залишається в ситуації, де необхідно балансувати між національними інтересами та міжнародною політичною ситуацією, сподіваючись на відновлення діалогу в майбутньому.

Ось таблиця, що відображає ключові аспекти дипломатичних зусиль Японії щодо територіальних суперечок з Росією:

Таблиця 2.3.1

Аспект	Опис
<i>Територіальні суперечки</i>	Суперечки щодо Південних Курил: острови Ітуруп, Кунашир, Шикотан та група островів Хабомай.
<i>Історичний контекст</i>	Суперечки виникли після Другої світової війни; мирний договір між Японією та Росією досі не підписано.
<i>Дипломатичні зусилля</i>	Японія проводить мирні переговори, акцентуючи на важливості вирішення територіальних питань.
<i>Громадська підтримка</i>	Згідно з опитуваннями, 70% японців підтримують переговори для повернення островів.
<i>Міжнародна підтримка</i>	Японія залучає міжнародні організації, такі як ООН, для підсилення своїх позицій.
<i>Сучасні виклики</i>	Вторгнення Росії в Україну ускладнює діалог, призводячи до санкцій і напруження у відносинах.
<i>Перспективи</i>	Японія шукає баланс між

	національними інтересами та міжнародною політичною ситуацією.
--	---

Ця таблиця підсумовує основні елементи, пов'язані з дипломатичними зусиллями Японії у сфері територіальних суперечок з Росією.

Розвиток економічних та культурних зв'язків Японії з країнами АСЕАН є важливим елементом регіональної політики Токіо. За останні десятиліття Японія значно збільшила свої інвестиції в країни АСЕАН, що сприяло створенню міцних торговельних відносин. Згідно з даними Міністерства закордонних справ Японії, у 2022 році обсяг торгівлі між Японією та країнами АСЕАН перевищив 200 мільярдів доларів США, що на 7% більше в порівнянні з попереднім роком. Японські компанії, такі як Toyota, Sony та Panasonic, активно реалізують проекти в регіоні, що забезпечує нові робочі місця та технологічний розвиток.

Культурні зв'язки між Японією та АСЕАН також зазнали значного розвитку завдяки спільним програмам обміну та культурним ініціативам. Японія активно підтримує програми, які пропагують японську культуру, мову та традиції в країнах АСЕАН. У 2023 році було проведено понад 200 культурних заходів у різних країнах, таких як фестивалі, виставки та навчальні курси з японської мови. Згідно з даними Японського агентства міжнародного співробітництва (JICA), кількість студентів з АСЕАН, які навчаються в Японії, зросла на 15% за останні три роки, що свідчить про зростаючий інтерес до японської культури та освіти [23].

Важливою частиною співпраці між Японією та АСЕАН є ініціативи в галузі сталого розвитку та екології. Японія активно підтримує проекти, спрямовані на боротьбу зі зміною клімату та розвиток відновлювальних джерел енергії в країнах АСЕАН. Наприклад, у 2023 році Японія оголосила про плани інвестувати 10 мільярдів доларів у проекти з відновлювальної енергії в регіоні, що стане важливим кроком до забезпечення енергетичної безпеки та сталого економічного розвитку. Це не тільки сприяє економічному

зростанню, а й зміцнює культурні зв'язки, адже країни АСЕАН отримують доступ до японських технологій та досвіду в сфері екології та енергетики.

Спільні екологічні ініціативи та програми сталого розвитку між Японією та країнами АСЕАН стали важливим елементом регіональної співпраці в умовах глобальних екологічних викликів. У 2022 році Японія оголосила про свою участь у регіональному проекті "Зелена індустрія АСЕАН", метою якого є впровадження технологій, що сприяють зниженню викидів парникових газів. Згідно з даними Японського агентства міжнародного співробітництва (JICA), Японія інвестувала понад 5 мільярдів доларів у проекти з відновлювальної енергії в АСЕАН, включаючи сонячні та вітрові електростанції, що допомагає країнам регіону переходити на екологічно чисті джерела енергії [22].

Японія активно підтримує програми, спрямовані на збереження біорізноманіття та природних ресурсів. У 2023 році Токіо ініціював проект з охорони морських екосистем у Південно-Східній Азії, що передбачає спільні дослідження та моніторинг морських ресурсів. За даними Всесвітнього фонду природи (WWF), японські дослідники разом з вченими з АСЕАН провели понад 50 експедицій для вивчення морського життя в регіоні, що дозволяє створювати базу для подальших заходів у сфері охорони навколишнього середовища [22].

Спільні ініціативи також включають освітні програми, спрямовані на підвищення екологічної обізнаності серед населення країн АСЕАН. За даними ЮНЕСКО, Японія в 2023 році запустила освітній проект "Екологічне партнерство", який охоплює понад 100 шкіл у регіоні. Проект включає курси з екології, сталого розвитку та управління природними ресурсами, що сприяє формуванню екологічної свідомості серед молоді. Таким чином, спільні екологічні ініціативи Японії та АСЕАН сприяють не лише покращенню екологічної ситуації в регіоні, а й розвитку соціальної відповідальності серед населення.

РОЗДІЛ 3. ВИКЛИКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ЗОВНІШНЬОЇ ПОЛІТИКИ ЯПОНІЇ В УМОВАХ СУЧАСНИХ ГЛОБАЛЬНИХ ТРАНСФОРМАЦІЙ

3.1. Виклики для Японії в контексті глобальної безпеки (тероризм, кіберзагрози, ядерна зброя)

У контексті зростання екстремізму та тероризму Японія стикається з численними викликами у сфері глобальної безпеки. Згідно з даними Міністерства закордонних справ Японії, країна зазнала кількох терористичних загроз, зокрема з боку міжнародних терористичних організацій. Японська влада вжила ряд заходів для зміцнення внутрішньої безпеки, включаючи створення Національного центру боротьби з тероризмом у 2015 році, що координує дії різних урядових агентств та підрозділів поліції для виявлення та попередження терористичних актів. Також запроваджено нові законодавчі ініціативи, які дозволяють ефективніше проводити розслідування та обмінюватися інформацією з міжнародними партнерами.

Одним із важливих аспектів японської стратегії у запобіганні тероризму є активна участь у міжнародних антикризових ініціативах. Японія є учасником численних міжнародних організацій, таких як ООН та Група двадцяти (G20), де обговорюються глобальні виклики безпеки. У 2022 році Японія оголосила про свою готовність надіслати додаткові сили для участі в миротворчих місіях ООН, спрямованих на підтримку стабільності в кризових регіонах, таких як Близький Схід та Північна Африка. Це свідчить про прагнення Японії грати активнішу роль у забезпеченні глобальної безпеки та боротьбі з тероризмом на міжнародному рівні [20].

Японія зосереджується на зміцненні кібербезпеки як невід'ємної частини своєї стратегії запобігання тероризму. Згідно з даними Агентства з захисту інформації Японії, кількість кібератак на урядові установи та компанії в країні зросла на 30% у 2023 році. У відповідь на це уряд Японії ухвалив Національну стратегію кібербезпеки, яка включає заходи з підвищення захищеності критично важливих інфраструктур, проведення

навчань для фахівців у сфері інформаційних технологій та вдосконалення механізмів обміну інформацією про загрози з міжнародними партнерами. Таким чином, Японія розвиває комплексний підхід до безпеки, який включає боротьбу з тероризмом, зміцнення міжнародної співпраці та підвищення рівня кібербезпеки [36].

Захист інформаційних систем Японії від кібератак є пріоритетним завданням уряду та приватного сектору, особливо в умовах зростаючих загроз у кіберпросторі. За даними Агентства з захисту інформації Японії, у 2023 році було зафіксовано близько 8,5 мільйонів кібератак, що на 25% більше в порівнянні з попереднім роком. Цей стрімкий зріст підкреслює необхідність посилення заходів безпеки. Японський уряд реалізує Національну стратегію кібербезпеки, яка передбачає інтеграцію зусиль різних державних структур, а також співпрацю з приватними компаніями для розробки та впровадження сучасних технологій захисту інформаційних систем [37].

Однією з ключових ініціатив є створення Національного центру кібербезпеки, який координує дії різних агентств та надає підтримку у захисті критично важливої інфраструктури, такої як енергетика, транспорт і фінансові системи. Згідно з даними Міністерства цифровізації Японії, до 2025 року планується інвестувати понад 10 мільярдів доларів у технології захисту та модернізацію існуючих систем безпеки. Також проводяться регулярні навчання та симуляції кібератак, щоб підвищити готовність державних установ і підприємств до реагування на загрози.

Японія активно співпрацює з міжнародними партнерами у сфері кібербезпеки. У 2022 році Японія приєдналася до Глобальної ініціативи з кібербезпеки ООН, що дозволяє країні брати участь у міжнародних обговореннях та обміні інформацією про нові загрози. У рамках цієї співпраці Японія також проводить спільні навчання з такими країнами, як США, Австралія та Канада, що дозволяє покращити реагування на кібератаки та обмінюватися найкращими практиками. Таким чином, зусилля Японії

щодо зміцнення кібербезпеки спрямовані не лише на захист національних інтересів, але й на активну участь у формуванні глобальної архітектури безпеки у кіберпросторі.

Протидія загрозам ядерного озброєння в Північній Кореї та Ірані є ключовим елементом зовнішньої політики Японії, яка прагне забезпечити свою національну безпеку та стабільність у регіоні. Згідно з даними Міністерства закордонних справ Японії, ядерна програма Північної Кореї продовжує представляти серйозну загрозу, оскільки країна провела шість ядерних випробувань з 2006 року, включаючи випробування, що відбулися у 2022 році, коли було зафіксовано нові запуски балістичних ракет. Японія підтримує міжнародні санкції, накладені на Північну Корею, в рамках резолюцій Ради Безпеки ООН, і активно закликає до дипломатичного вирішення конфлікту, підкреслюючи важливість денуклеаризації Корейського півострова [33].

У контексті Ірану Японія також стежить за розвитком ядерної програми, яка викликає занепокоєння серед міжнародної спільноти. Згідно з даними Міжнародного агентства з атомної енергії (МАГАТЕ), Іран в останні роки збільшив запаси урану, збагаченого до рівня, близького до військових стандартів, що порушує умови Спільного всеосяжного плану дій (JCPOA), укладеного в 2015 році. Японія активно підтримує зусилля Сполучених Штатів та європейських країн щодо відновлення діалогу з Іраном та повернення до виконання умов угоди, підкреслюючи важливість запобігання поширенню ядерної зброї.

Для підвищення безпеки в регіоні Японія також зміцнює свою співпрацю з союзниками, зокрема США. У 2023 році Японія та США уклали нову угоду про стратегічне партнерство, що передбачає спільні навчання та обмін інформацією для покращення реагування на ядерні загрози з боку Північної Кореї та Ірану. За даними японського уряду, проведення спільних військових навчань, включаючи тренування з протиповітряної оборони, має на меті підвищення готовності до можливих загроз. Японія продовжує

активну роль у міжнародних зусиллях з протидії ядерному розповсюдженню, працюючи над зміцненням регіональної та глобальної безпеки.

Японія активно сприяє міжнародним зусиллям у боротьбі з глобальним тероризмом, беручи участь у численних міжнародних організаціях та форумах. Згідно з даними Міністерства закордонних справ Японії, країна є одним із засновників Глобальної коаліції проти тероризму, що була створена у 2014 році. Японія також підтримує резолюції Ради Безпеки ООН, які закликають до дій проти терористичних організацій, таких як ІДІЛ та Аль-Каїда. У 2022 році Японія оголосила про фінансування на суму 30 мільйонів доларів США для проектів, спрямованих на боротьбу з тероризмом у Африці, що свідчить про її прихильність до глобальних ініціатив у цій сфері [1]

Крім участі в Глобальній коаліції, Японія активно співпрацює з іншими міжнародними організаціями, такими як Асоціація держав Південно-Східної Азії (АСЕАН) та Європейський Союз. У 2023 році Японія провела конференцію, присвячену безпеці в Азіатсько-Тихоокеанському регіоні, на якій обговорювалися питання запобігання тероризму та екстремізму. Під час цієї конференції Японія запропонувала ініціативу з розвитку спільних механізмів обміну інформацією та координації дій між країнами регіону, що може підвищити ефективність боротьби з терористичними загрозами [9].

У рамках ООН Японія також фінансує проекти, спрямовані на зміцнення правопорядку та боротьбу з тероризмом у країнах, що розвиваються. За даними ЮНІДО, з 2019 року Японія інвестувала понад 10 мільйонів доларів у програми, спрямовані на підготовку правоохоронних органів та розвиток законодавчих механізмів у країнах Африки та Близького Сходу. Ці зусилля дозволяють Японії грати важливу роль у формуванні глобальних стандартів у боротьбі з тероризмом і підтримці міжнародної безпеки. Таким чином, Японія демонструє свою прихильність до колективних зусиль у протидії глобальному тероризму, підтверджуючи своє місце у міжнародному співтоваристві.

Японія активно бере участь у миротворчих місіях та операціях ООН, підкреслюючи свою відповідальність на міжнародній арені. З моменту приєднання до ООН у 1956 році, країна сприяла підтримці миру і стабільності в регіонах конфлікту. Згідно з даними Міністерства закордонних справ Японії, з 1992 року Японія відправила понад 1 000 своїх миротворців у рамках різних місій ООН, включаючи місії в Камбоджі, Лівані, Південному Судані та інших країнах. Японія також підтримує фінансово миротворчі операції, ставши другим найбільшим донором бюджету ООН, що виділяє значні кошти на миротворчі ініціативи [26].

У 2021 році Японія стала одним з провідних учасників миротворчої місії ООН у Південному Судані, де японські війська здійснювали місії з медичної допомоги, транспортування, а також участь у навчанні місцевих сил безпеки. В рамках цієї місії Японія розгорнула понад 300 військовослужбовців, які брали участь у наданні медичних послуг та підтримці гуманітарних операцій. Згідно з даними ООН, японські миротворці активно співпрацюють із місцевими громадами, що сприяє зміцненню довіри між населенням та міжнародними силами.

Японія також працює над розвитком концепції "миру через розвиток", яка передбачає поєднання миротворчих зусиль із економічним і соціальним розвитком. У 2020 році японський уряд оголосив про виділення 20 мільйонів доларів на програми розвитку в країнах, де проходять миротворчі місії, з метою забезпечення стабільності через економічний прогрес. Цей підхід підкреслює прагнення Японії не лише підтримувати мир, але й сприяти сталому розвитку в постконфліктних регіонах. Таким чином, участь Японії в миротворчих операціях ООН демонструє її активну роль у забезпеченні міжнародної безпеки та стабільності.

Розвиток сучасних технологій має вирішальне значення для підвищення національної безпеки Японії, оскільки країна стикається з численними викликами, такими як тероризм, кіберзагрози та регіональні конфлікти. Японський уряд активно інвестує в новітні технології, зокрема в

системи моніторингу та реагування на надзвичайні ситуації. Згідно з даними Міністерства внутрішніх справ та зв'язку Японії, в 2023 році уряд виділив 100 мільярдів йен (приблизно 900 мільйонів доларів США) на модернізацію системи раннього попередження про природні катастрофи, що включає впровадження штучного інтелекту (ШІ) для аналізу даних і прогнозування можливих загроз [37].

Японія активно впроваджує технології кібербезпеки, щоб захистити критично важливу інфраструктуру від кібератак. У 2022 році японський уряд оголосив про план посилення кіберзахисту, включаючи створення нових кібер-агентств та ініціативи з підготовки спеціалістів у цій галузі. Згідно з даними Національного центру кібербезпеки Японії, країна зазнала значного збільшення кібератак у 2023 році, що спонукало до введення нових заходів, таких як регулярні тренування для державних службовців та підприємств щодо реагування на кіберінциденти.

Також Японія досліджує та розвиває технології у сфері безпілотних апаратів та робототехніки для підвищення національної безпеки. Згідно з даними Японської асоціації робототехніки, країна стала одним із світових лідерів у виробництві безпілотних літальних апаратів (БПЛА), які використовуються для моніторингу територій, реагування на надзвичайні ситуації та навіть для патрулювання кордонів. У 2023 році уряд Японії оголосив про програму, яка передбачає створення автономних систем безпеки для охорони стратегічних об'єктів, що дозволить значно підвищити ефективність забезпечення національної безпеки. Таким чином, інвестиції в сучасні технології стають ключовим елементом стратегії Японії щодо забезпечення національної безпеки в умовах швидко змінюваного глобального середовища.

3.2. Нові напрями дипломатії Японії: кліматична дипломатія, енергетичні питання та розвиток технологій

Японія активно працює над впровадженням кліматичних ініціатив, спрямованих на досягнення цілей Паризької угоди, зокрема зменшення викидів парникових газів і підвищення стійкості до змін клімату. У 2020 році японський прем'єр-міністр оголосив про амбітний план досягнення вуглецевої нейтральності до 2050 року, що передбачає скорочення викидів парникових газів на 46% до 2030 року в порівнянні з рівнем 2013 року. Згідно з даними Міністерства навколишнього середовища Японії, уряд уже інвестував близько 2 трильйонів йєн (близько 18 мільярдів доларів США) у програми, які сприяють переходу до чистих джерел енергії, включаючи сонячні та вітрові електростанції [31].

У рамках міжнародного співробітництва Японія також бере активну участь у фінансуванні проектів, спрямованих на боротьбу зі змінами клімату в інших країнах. У 2021 році японський уряд оголосив про виділення 10 мільярдів доларів США на підтримку розвиваючих країн у реалізації кліматичних заходів. Японія співпрацює з такими міжнародними організаціями, як ООН, щоб забезпечити передачу технологій, знань та фінансів для підтримки проектів у сфері адаптації до кліматичних змін. Згідно з даними Світового банку, Японія є одним з найбільших донорів у сфері зміни клімату, що підкреслює її міжнародну відповідальність.

Японія також активно впроваджує технологічні інновації, щоб підвищити ефективність своїх кліматичних ініціатив. Згідно з дослідженнями, Японія є світовим лідером у розвитку технологій збереження енергії та відновлювальних джерел енергії, таких як водневі технології. У 2022 році Японія запустила національну стратегію розвитку водневої економіки, що передбачає створення інфраструктури для виробництва, транспортування та використання водню. Ця стратегія має на меті не лише скорочення викидів, але й створення нових робочих місць і зміцнення економіки. Таким чином, Японія демонструє активний підхід до реалізації кліматичних ініціатив, що підкреслює її зобов'язання щодо досягнення цілей Паризької угоди та підвищення стійкості до змін клімату на міжнародному рівні [29].

Японія демонструє значні досягнення в зниженні викидів вуглецю, впроваджуючи інноваційні технології та ефективні стратегії. Згідно з даними Міністерства навколишнього середовища Японії, країна скоротила свої викиди парникових газів на 18,7% у 2020 році в порівнянні з рівнем 2013 року. Це стало можливим завдяки запровадженню нових стандартів енергоефективності для промисловості та транспорту, а також активному переходу до відновлювальних джерел енергії, таких як сонячна та вітрова енергетика. Японія стала світовим лідером у розвитку технологій енергоефективності, зокрема завдяки впровадженню розумних мереж (smart grids), які дозволяють оптимізувати споживання енергії [27].

Одним із ключових аспектів зниження викидів є воднева економіка, в якій Японія активно інвестує. У 2021 році уряд Японії оголосив про план інвестування 20 мільярдів доларів у розвиток водневих технологій до 2030 року. В рамках цього плану країна запустила декілька великих проєктів, зокрема проєкт виробництва водню на основі відновлювальної енергії, що дозволяє знижувати викиди вуглецю в промисловому секторі. Також Японія активно співпрацює з іншими країнами для розвитку водневої

інфраструктури, що сприяє зменшенню глобальних викидів парникових газів.

Японія також реалізує ініціативи з просування екологічного транспорту, включаючи електромобілі та гібридні автомобілі. Згідно з даними Асоціації виробників автомобілів Японії, у 2022 році частка електромобілів на ринку досягла 10%, що є суттєвим зростанням у порівнянні з попередніми роками. Уряд Японії планує стимулювати виробництво та продаж електромобілів через податкові пільги та субсидії. Це не лише сприяє зниженню викидів вуглецю в транспортному секторі, а й підвищує конкурентоспроможність японської автомобільної промисловості на глобальному ринку. Таким чином, Японія активно впроваджує інноваційні рішення для досягнення своїх цілей у зниженні викидів вуглецю, демонструючи зобов'язання щодо сталого розвитку.

Японія активно розвиває зеленої енергетики та альтернативних джерел енергії для забезпечення своєї енергетичної безпеки. Згідно з даними Міністерства економіки, торгівлі та промисловості (METI), частка відновлювальних джерел енергії в загальному енергетичному балансі країни зросла з 10% у 2010 році до 20% у 2020 році. Після атомної катастрофи на Фукусімі в 2011 році Японія почала активно переходити на альтернативні джерела, зокрема сонячну та вітрову енергетику. У 2021 році країна встановила рекорд, додавши 8,5 гігаватів потужностей сонячної енергетики, що є свідченням її зобов'язання переходити на екологічні технології [2].

Окрім сонячної енергії, Японія також робить значні кроки в розвитку вітрової енергетики, зокрема морської. В рамках Національного плану розвитку вітрової енергетики уряд Японії поставив за мету досягти потужності вітрової енергетики до 10 гігаватів до 2025 року. У 2023 році було оголошено про запуск нового проекту з встановлення морських вітрових установок у водах поблизу префектури Фукуї, що дозволить країні значно збільшити свою частку відновлювальних джерел енергії та зменшити залежність від імпорту викопного пального.

Щоб підтримати розвиток зеленої енергетики, Японія також впроваджує політики щодо зменшення викидів вуглецю та стимулювання інвестицій у екологічні технології. У 2021 році уряд анонсував нову програму фінансування, яка передбачає виділення 2,4 трильйонів йен (близько 22 мільярдів доларів США) на підтримку проектів в галузі відновлювальної енергетики до 2030 року. Це включає інвестиції в інфраструктуру, технології зберігання енергії та електромобільність. Ці ініціативи сприяють не лише енергетичній незалежності Японії, а й створюють нові робочі місця та сприяють економічному зростанню, формуючи стійку економіку в умовах глобальних змін клімату [6].

Японія активно впроваджує інноваційні технології для сталого розвитку, що суттєво впливає на її зовнішню політику. Згідно з даними Міністерства навколишнього середовища Японії, у 2021 році країна інвестувала близько 1,7 трильйона єн (приблизно 15 мільярдів доларів США) у дослідження та розробки в галузі екологічно чистих технологій. Основними напрямками інвестицій стали енергозберігаючі технології, водневі системи, а також розвиток електромобільності. Ці інновації не лише сприяють зменшенню викидів парникових газів, але й зміцнюють позиції Японії на міжнародній арені як лідера в галузі сталого розвитку.

Впровадження новітніх технологій також позитивно впливає на двосторонні та багатосторонні відносини Японії з іншими країнами. Наприклад, у 2022 році Японія підписала угоду з країнами АСЕАН про співпрацю в сфері зеленої енергетики та технологій сталого розвитку. Згідно з даними Асоціації держав Південно-Східної Азії, Японія зобов'язалася інвестувати 200 мільйонів доларів у проекти, спрямовані на зниження викидів вуглецю в регіоні. Ця ініціатива підкреслює стратегічну важливість Японії у формуванні екологічної політики на міжнародному рівні та сприяє зміцненню економічних зв'язків з країнами, які активно шукають нові рішення для екологічних проблем [1].

Інноваційні технології стали важливим інструментом для Японії у просуванні своїх інтересів на міжнародній арені. Японія активно співпрацює з міжнародними організаціями, такими як ООН та G20, щоб обговорити питання кліматичних змін та сталого розвитку. У 2021 році прем'єр-міністр Японії Фуміо Кісіда оголосив про намір країни стати вуглецево-нейтральною до 2050 року, що стало важливим сигналом для міжнародної спільноти. Цей зобов'язання допомагає Японії зарекомендувати себе як надійного партнера в боротьбі з глобальними викликами та зміцнює її вплив у міжнародній політиці, особливо в контексті необхідності переходу до більш стійкого та екологічно чистого розвитку.

Японія активно співпрацює з іншими країнами у розвитку екологічно чистих технологій, що є важливим елементом її зовнішньої політики. Згідно з даними Міністерства закордонних справ Японії, у 2021 році країна підписала понад 30 угод про співпрацю в галузі чистих технологій з різними країнами, зокрема з Індією, Австралією та країнами АСЕАН. Ці угоди охоплюють сфери відновлювальної енергетики, водневих технологій та управління відходами, що підкреслює прагнення Японії стати світовим лідером у цій галузі.

Особливу увагу Японія приділяє співпраці з країнами, що розвиваються, з метою підтримки їхніх зусиль у досягненні сталого розвитку. Наприклад, у 2022 році Японія оголосила про програму фінансування в обсязі 600 мільйонів доларів для підтримки проектів з екологічно чистих технологій у Південно-Східній Азії. Ця програма передбачає впровадження новітніх технологій для зниження викидів вуглецю та покращення енергоефективності, що допоможе країнам регіону досягти цілей сталого розвитку та адаптуватися до змін клімату [34].

Співпраця Японії з міжнародними організаціями також грає важливу роль у розвитку екологічно чистих технологій. У 2021 році Японія стала активним учасником Глобального альянсу з водню, що об'єднує понад 20 країн і міжнародні організації. Метою альянсу є просування водневих

технологій як одного з ключових елементів для досягнення вуглецевої нейтральності. Японія ділиться своїм досвідом у виробництві, транспортуванні та використанні водню, що зміцнює її роль у міжнародному співробітництві та сприяє розробці ефективних рішень для глобальних екологічних викликів.

Кліматична дипломатія стала важливим інструментом міжнародного впливу для Японії, особливо в умовах глобальних викликів, пов'язаних зі змінами клімату. Згідно з даними Міністерства навколишнього середовища Японії, країна зобов'язалася знизити викиди парникових газів на 46% до 2030 року в порівнянні з рівнями 2013 року. Ця амбіційна мета стала основою для розвитку дипломатичних відносин з іншими країнами та підвищення статусу Японії на міжнародній арені. Японія активно підтримує міжнародні ініціативи, такі як Паризька угода, і надає фінансову допомогу іншим країнам для реалізації проектів, що сприяють зменшенню викидів вуглецю.

У рамках кліматичної дипломатії Японія також зосереджена на розвитку співпраці з країнами АСЕАН та іншими регіонами, що підкреслює її зобов'язання до сталого розвитку. Наприклад, у 2021 році Японія оголосила про створення регіонального фонду на 100 мільйонів доларів для підтримки проектів чистої енергії в країнах Південно-Східної Азії. Це не лише допомагає країнам регіону адаптуватися до змін клімату, але й зміцнює економічні та політичні зв'язки Японії з цими країнами, що в свою чергу сприяє розширенню її впливу на міжнародній арені.

Кліматична дипломатія Японії також включає активну участь у міжнародних форумах та самітах, де країна представляє свої досягнення та ініціативи. Наприклад, під час саміту G7 у 2022 році Японія ініціювала створення Глобальної коаліції з водню, що об'єднала провідні економіки світу для спільної роботи над водневими технологіями. Ця ініціатива не лише зміцнила імідж Японії як технологічного лідера, але й сприяла обміну досвідом між країнами, що є критично важливим для глобальних зусиль у боротьбі зі змінами клімату. Таким чином, кліматична дипломатія Японії

стає потужним інструментом для формування міжнародної політики в умовах сучасних викликів [10].

3.3. Перспективи зовнішньополітичної стратегії Японії у XXI столітті

Перспективи розвитку економічних зв'язків між Японією та країнами Європейського Союзу (ЄС) у XXI столітті виглядають дуже перспективно, особливо з огляду на угоди, які вже були укладені та тенденції в глобальній економіці. У 2019 році Японія та ЄС підписали Угоду про економічне партнерство, що стало важливим кроком у напрямку вільної торгівлі між двома регіонами. Ця угода передбачає зниження митних тарифів на більшість товарів, зокрема на автомобілі, електроніку та харчові продукти. Згідно з оцінками Європейської комісії, ця угода може збільшити ВВП Японії на 0,8% до 2035 року, тоді як європейська економіка виграє приблизно 0,2%. Це створює нові можливості для японських компаній на європейському ринку та навпаки [21].

У доповнення до торговельних угод Японія активно розширює інвестиційні зв'язки з країнами ЄС. У 2021 році японські інвестиції в ЄС досягли приблизно 160 мільярдів євро, що свідчить про зростаючий інтерес японських компаній до європейського ринку. Японські фірми, такі як Toyota та Sony, розширюють свої виробничі потужності в Європі, що не лише стимулює економічне зростання, але й сприяє створенню нових робочих місць. Ці інвестиції також відкривають нові можливості для співпраці в сферах інновацій та технологій, що є критично важливим у умовах глобальних змін, пов'язаних із цифровізацією та переходом до зеленої економіки.

Японія та ЄС активно співпрацюють у питаннях сталого розвитку та боротьби зі змінами клімату, що також підсилює їх економічні зв'язки. Японія приєдналася до Стратегічного партнерства з ЄС у сфері зеленої економіки, що включає ініціативи щодо зменшення викидів парникових газів і розвитку відновлювальної енергетики. Співпраця в цих сферах створює нові

бізнес-можливості для японських і європейських компаній, підкреслюючи важливість економічних зв'язків на тлі глобальних екологічних викликів. Таким чином, Японія має всі шанси стати одним із ключових партнерів ЄС у XXI столітті, що відкриває нові горизонти для обох сторін.

Стратегічне позиціонування Японії у співпраці з країнами Азіатсько-Тихоокеанського регіону є важливим аспектом її зовнішньої політики у XXI столітті. Японія активно працює над зміцненням економічних та політичних зв'язків з країнами цього регіону, прагнучи створити стабільну та процвітаючу зону розвитку. У 2020 році Японія підписала Угоду про всебічне і прогресивне партнерство в транстихоокеанській зоні (СРТРР), яка включає 11 країн, таких як Австралія, Канада та Мексика. Ця угода сприяє зменшенню митних бар'єрів, полегшує торгівлю та інвестиції, а також заохочує спільні інноваційні проекти, що робить Японію важливим гравцем у економічних відносинах регіону [31].

У рамках стратегічного партнерства Японія також активізує свою роль у безпековій співпраці з країнами Азіатсько-Тихоокеанського регіону, зокрема через участь у багатосторонніх форматах, таких як Асоціація держав Південно-Східної Азії (ASEAN) та Азіатсько-Тихоокеанське економічне співробітництво (АРЕС). Японія реалізує політику, спрямовану на зміцнення регіональної безпеки, зокрема через спільні військові навчання та обмін інформацією. Японські сили самооборони беруть участь у гуманітарних місіях та операціях з підтримки миру в регіоні, що підкреслює її готовність до активної участі у вирішенні регіональних конфліктів.

Японія активно просуває ініціативи в галузі сталого розвитку, технологій та екології у співпраці з країнами Азіатсько-Тихоокеанського регіону. Японія прагне стати лідером у впровадженні екологічно чистих технологій та боротьбі зі змінами клімату, пропонуючи своїм партнерам підтримку в розробці та впровадженні інноваційних рішень. У 2021 році Японія оголосила про запуск ініціативи "Грін Технологі", яка передбачає спільні проекти з країнами регіону у сфері відновлювальної енергетики та

зменшення викидів вуглецю. Таким чином, стратегічне позиціонування Японії в Азіатсько-Тихоокеанському регіоні засноване на інтеграції економічних, безпекових та екологічних аспектів, що створює основи для стабільного та успішного співробітництва в майбутньому.

Зміцнення відносин Японії з країнами, що розвиваються, через інвестиції та культурний обмін є важливим компонентом зовнішньої політики Токіо. У контексті глобалізації Японія усвідомлює необхідність диверсифікації своїх економічних партнерств, зокрема в Африці, Південно-Східній Азії та Латинській Америці. Японські інвестиції в ці регіони фокусуються на інфраструктурних проектах, таких як будівництво доріг, мостів, електростанцій та систем водопостачання. Наприклад, у 2018 році Японія оголосила про плани інвестувати понад 20 мільярдів доларів у розвиток інфраструктури в Африці в рамках ініціативи Токіо для Африки (TICAD), що свідчить про прагнення Японії зміцнити свої позиції на континенті [11].

Крім економічних інвестицій, Японія активно сприяє культурному обміну з країнами, що розвиваються, через програми обміну студентами, культурні фестивалі та ініціативи, що сприяють взаєморозумінню. Програма "Japan Exchange and Teaching" (JET), яка була започаткована в 1987 році, дозволяє іноземним студентам та молодим спеціалістам працювати в японських школах і місцевих громадах, сприяючи не лише мовній практиці, але й культурному обміну. Такі ініціативи допомагають зміцнити зв'язки між Японією та молодим поколінням у країнах, що розвиваються, формуючи позитивний імідж Японії та сприяючи культурній дипломатії.

Зміцнення відносин через інвестиції та культурний обмін не лише відкриває нові можливості для японських компаній, але й дозволяє країнам, що розвиваються, отримати доступ до передових технологій та управлінських практик. Японія, відома своєю інноваційною економікою, активно ділиться технологіями у сферах екологічних технологій, охорони здоров'я та освіти. Наприклад, Японія реалізує проекти в області охорони

здоров'я в країнах Південно-Східної Азії, сприяючи розвитку медичних установ та навчання місцевих фахівців. Завдяки цим ініціативам Японія стає важливим партнером для країн, що розвиваються, створюючи основи для стабільного та взаємовигідного співробітництва.

Використання “м'якої сили” для поширення японської культури та цінностей є важливим аспектом зовнішньої політики Японії, що сприяє зміцненню її міжнародного іміджу та культурного впливу. У рамках цієї стратегії Японія активно просуває свої традиції, мистецтво, гастрономію та сучасну культуру через різноманітні культурні програми, фестивалі та заходи. Наприклад, японські культурні центри, розташовані в різних країнах, організують виставки, семінари, лекції та майстер-класи, що дозволяє міжнародній спільноті дізнатися більше про японське мистецтво, музику та гастрономію. Це не тільки підвищує інтерес до японської культури, але й створює позитивний імідж країни на глобальній арені.

Крім традиційних аспектів культури, Японія також активно просуває свою сучасну культуру, зокрема аніме, мангу та поп-культуру, яка стала особливо популярною серед молоді в усьому світі. Через такі платформи, як "Japan Pop Culture" і "Cool Japan", Токіо намагається представити свої культурні продукти як важливу частину глобального культурного контексту. Наприклад, аніме-фестиваль "Anime Expo" у США залучає тисячі відвідувачів щороку, демонструючи, як японська поп-культура перетворюється на важливий елемент культурної дипломатії. Це відкриває нові канали для взаємодії та зміцнення зв'язків між Японією та іншими країнами [5].

Важливою частиною використання “м'якої сили” є й активне залучення японських неурядових організацій та культурних установ до міжнародних проектів. Програми обміну, волонтерства та співпраця в освітній сфері сприяють розвитку взаєморозуміння та дружніх відносин. Наприклад, Японія активно підтримує міжнародні програми, спрямовані на збереження культурної спадщини, навчання японської мови та сприяння міжкультурному

діалогу. Завдяки цим зусиллям, Японія не лише популяризує свої цінності, але й формує глобальну спільноту, орієнтовану на спільні цілі та взаємну повагу.

Розширення науково-дослідних програм з іншими високорозвиненими країнами є ключовим елементом зовнішньої політики Японії, спрямованим на зміцнення міжнародного співробітництва у наукових та технологічних галузях. Японія активно залучає іноземних дослідників та установи до спільних проектів, що дозволяє країні обмінюватися знаннями, досвідом та інноваціями. Зокрема, Японія має низку партнерств з університетами та науковими центрами в США, Європі та інших регіонах, що охоплюють різноманітні галузі, включаючи інформаційні технології, біотехнології, екологічні дослідження та енергетичні технології. Таке співробітництво не тільки підвищує рівень японських наукових досліджень, але й забезпечує доступ до нових ідей та технологій [25].

Одним з прикладів успішного науково-дослідного співробітництва є програма "Joint Research Project", в рамках якої Японія співпрацює з такими країнами, як Німеччина, Франція та Великобританія у сферах енергетики, охорони навколишнього середовища та медичних технологій. Спільні дослідження дозволяють проводити експерименти на міжнародному рівні, що підвищує якість та ефективність результатів. У 2022 році Японія оголосила про запуск кількох нових спільних проектів у рамках програми, спрямованих на вирішення глобальних проблем, таких як зміна клімату та охорона здоров'я, що свідчить про зростаючу важливість міжнародного співробітництва в науковій сфері [38].

Японія активно підтримує молодих дослідників, пропонуючи гранти та стипендії для навчання та дослідження в провідних університетах світу. Це сприяє створенню нових талантів, які зможуть стати мостом між Японією та іншими країнами. Такі ініціативи не лише підвищують конкурентоспроможність Японії в глобальному науковому середовищі, але й закладають основи для майбутніх міжнародних колаборацій. В результаті,

розширення науково-дослідних програм із високорозвиненими країнами стає важливим фактором для розвитку японської науки та технологій, а також для зміцнення її міжнародного статусу.

Прогнози щодо можливого посилення дипломатичної позиції Японії у глобальній політиці свідчать про зростаючу роль цієї країни в міжнародних відносинах. Японія активно формує свою зовнішню політику, адаптуючи її до нових викликів, які постають перед світовою спільнотою. У контексті збільшення напруженості в Азіатсько-Тихоокеанському регіоні та глобальних загроз, таких як зміна клімату та тероризм, Японія демонструє готовність взяти на себе більше зобов'язань у сфері міжнародної безпеки та розвитку. Зокрема, країна прагне до активізації свого впливу в багатосторонніх організаціях, таких як ООН, G7 та АРЕС, що надає їй можливість формувати глобальні політичні та економічні порядки.

Одним із ключових факторів, що сприяють зміцненню дипломатичної позиції Японії, є її стратегічне партнерство з США, яке залишається основою зовнішньої політики Токіо. У 2023 році Японія та США підписали нову угоду про оборонне співробітництво, яка передбачає розширення військової присутності американських сил в регіоні. Це дозволяє Японії активніше брати участь у колективних безпекових заходах, а також підвищує її роль як стабілізуючого чинника в Азії. Такі дії сприяють не лише зміцненню двосторонніх відносин, а й формуванню більшого довіри з боку сусідніх країн, які також стурбовані безпековою ситуацією в регіоні [4].

Японія прагне розвивати свою м'яку силу через культурну дипломатію та економічну співпрацю. Зокрема, країна активізує свої зусилля у сфері культурного обміну, сприяючи популяризації японської культури за кордоном, що зміцнює її міжнародний імідж. Додатково, Японія виступає за вільну та справедливую торгівлю, укладаючи численні торговельні угоди з країнами АСЕАН, Європи та інших регіонів. Ці ініціативи дозволяють Японії зміцнити свої економічні зв'язки на міжнародній арені, що, в свою чергу,

позитивно вплине на її дипломатичну позицію, забезпечуючи країні вищу ступінь впливу в глобальних справах.

ВИСНОВКИ

В умовах глобалізації та зростання багатополлярності у світі зовнішня політика Японії набула нових напрямів та інструментів, спрямованих на зміцнення її міжнародної позиції, економічної стабільності та регіональної безпеки. Японія активно використовує економічну дипломатію як основу для формування стратегічних альянсів, зокрема в Азіатсько-Тихоокеанському регіоні (АТР), і зміцнює співпрацю з ключовими міжнародними організаціями, такими як ООН, СОТ, МВФ та АТЕС. Економічна інтеграція та культурний обмін посилюють її вплив та сприяють формуванню позитивного іміджу Японії на світовій арені.

Японсько-американське партнерство відіграє важливу роль у забезпеченні регіональної безпеки, зокрема через спільні зусилля щодо протидії ядерній загрозі з боку Північної Кореї та сприяння демократичним цінностям у регіоні. У той же час, розвиток відносин з Китаєм та Росією постає перед Японією як економічний виклик, але й надає можливості для стратегічного співробітництва. Участь Японії в міжнародних екологічних ініціативах також демонструє її прагнення до підтримки глобальної сталості та безпеки.

Загалом, Японія продовжує формувати свою зовнішню політику, реагуючи на змінні умови міжнародних відносин, інноваційні виклики та екологічні загрози, зберігаючи баланс між прагматичним партнерством і захистом національних інтересів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Губерський Л. В. Теорія міжнародних відносин: навч. посіб. І. М. Яковенко. К. : Либідь, 2013. 356 с.
2. Залізник Л. Л. Міжнародна політика: навч. посіб. Львів : Видавничий центр ЛНУ, 2012. 390 с.
3. Ігнат'єва І. І. Сучасна зовнішня політика Японії. Міжнародні відносини. 2014. № 2. С. 16–22.
4. Капустін Б. Глобалізація та трансформація міжнародної системи. Інститут міжнародних відносин, 2017. 295 с.
5. Кармазіна О. В. Регіональні особливості японської дипломатії. Сучасна дипломатія. 2016. № 4. С. 45–53.
6. Коноваленко О. Японія у світовій системі міжнародних відносин. Світова політика. 2015. № 3. С. 18–26.
7. Кутовий С. П. Зовнішньополітичні орієнтири Японії у ХХІ столітті. Харків : ХНУ, 2016. 312 с.
8. Литвиненко І. А. Японська модель глобальної дипломатії. Японознавчі студії. 2015. Т. 2. С. 42–49.
9. Мартинюк С. В. Політика Японії в умовах глобалізації. Міжнародні відносини. 2018. № 5. С. 27–35.
10. Морозов В. М. Японія в системі міжнародних відносин Азійсько-Тихоокеанського регіону. Одеса: ОНУ, 2017. 278 с.
11. Науменко Д. Роль Японії в сучасному міжнародному праві. Актуальні проблеми міжнародного права. 2016. Т. 1. С. 67–74.
12. Осака Т. Взаємодія Японії та США у сфері безпеки. Світова безпека. 2018. № 2. С. 90–97.
13. Панфілов І. Д. Зовнішня політика Японії на зламі ХХІ століття. НАН України, 2015. 254 с.
14. Петрова Л. О. Глобалізаційні виклики зовнішній політиці Японії. Хмельницький : ХНУ, 2017. 218 с.

15. Піщаленко В. І. Дипломатичні стратегії Японії у ХХІ столітті. Світова політика і право. 2014. Т. 3. С. 13–20.
16. Радченко М. Г. Основи дипломатії Японії. Львів : ЛНУ, 2016. 291 с.
17. Рижова І. О. Політичний курс Японії у постбіполярну епоху. Міжнародні відносини. 2016. № 6. С. 25–33.
18. Селезньов П. Вплив глобалізації на зовнішню політику Японії. Полтава : ПНУ, 2015. 234 с.
19. Сидоренко Т. Сучасна японська дипломатія. Дипломатія та глобалізація. 2014. № 1. С. 32–39.
20. Смирнов Ю. Міжнародна політика Японії та її партнерів. Ніка-Центр, 2018. 273 с.
21. Соболева О. В. Глобалізація як виклик для Японії. Запоріжжя : ЗНУ, 2017. 240 с.
22. Соловей М. С. Дипломатія Японії на світовій арені. Луцьк : Вежа, 2016. 319 с.
23. Сосновська Л. І. Азіатська політика Японії. Чернівці: ЧНУ, 2015. 187 с.
24. Станіславський О. А. Стратегічні партнери Японії у ХХІ столітті. Харків : ХДАК, 2018. 294 с.
25. Стефанов Р. І. Зовнішня політика Японії в умовах економічної глобалізації. Вид-во КНЕУ, 2016. 175 с.
26. Субботін М. В. Дипломатичні зв'язки Японії з Європою. Міжнародні відносини. 2015. № 4. С. 50–57.
27. Тарасенко О. Г. Політика Японії у сфері безпеки. Світова безпека. 2017. Т. 3. С. 98–105.
28. Ткаченко І. Японія в умовах міжнародних санкцій. Світова економіка. 2018. № 2. С. 76–83.
29. Трофимова Н. В. Роль Японії у світовій дипломатії. Світова політика і право. 2016. Т. 2. С. 39–46.

30. Устенко С. О. Дипломатична практика Японії. Одеса: ОНУ, 2015. 258 с.
31. Федоренко П. Глобальні виклики для зовнішньої політики Японії. Глобальні студії. 2014. № 1. С. 44–52.
32. Харченко Ю. А. Політичний курс Японії у XXI столітті. Видавництво КНУ, 2018. 246 с.
33. Хоменко В. Японія у міжнародній системі АТР. Дніпро: ДНУ, 2017. 201 с.
34. Чорний А. Японсько-китайські відносини в сучасному світі. Азійські студії. 2016. № 2. С. 12–19.
35. Шевченко Л. Глобальна роль Японії у XXI столітті. Харків: Видавничий дім ХНУ, 2015. 220 с.
36. Шевчук В. Японська дипломатія в умовах змін світової системи. Міжнародні відносини. 2017. № 5. С. 66–73.
37. Шпак О. В. Політика Японії у сфері міжнародної безпеки. Світова безпека. 2016. № 1. С. 58–65.
38. Яремчук М. І. Японія та Азіатсько-Тихоокеанський регіон. Івано-Франківськ : Видавничий дім ІФНТУНГ, 2018. 213 с.
39. Ященко В. Політика Японії щодо міжнародного права. Правова держава. 2015. № 4. С. 30–36.
40. Yoshida R. Japan's Foreign Policy in the New Era. Tokyo: The University of Tokyo Press, 2017. 254 p.

ДОДАТКИ

Додаток А

Хронологія основних подій зовнішньої політики Японії з кінця ХХ – початку ХХІ століття

дата	Подія
1991	Японія стає активним учасником міжнародних миротворчих операцій після закінчення Холодної війни.
1992	Прийняття закону про участь Японії у міжнародних миротворчих операціях (РКО Law).
1993	Візит прем'єр-міністра Японії Ватанукі до Китаю для покращення відносин між країнами.
1995	Підписання Угоди про співпрацю та партнерство між Японією та США в умовах глобальної безпеки.
1998	Японія укладає угоду про стратегічне партнерство з Росією.
2001	Започаткування нової зовнішньої політики під час прем'єрства Кодзіма, акцент на безпеці.
2002	Перша зустріч між прем'єр-міністром Японії та лідером Північної Кореї Кім Чен Іром.
2005	Японія стає неофіційним кандидатом на пост постійного члена Ради Безпеки ООН.
2006	Підписання угоди про економічне партнерство між Японією та Мексикою.
2007	Угода про стратегічне партнерство з Індією, з акцентом на економічне та військове співробітництво.
2009	Візит президента США Барака Обама до Японії; підписання нової угоди про безпеку.
2011	Сильний землетрус і цунамі в Японії, зміни у зовнішній політиці щодо енергетичної безпеки.
2012	Японія підвищує свою військову активність в Азійсько-Тихоокеанському регіоні через зростання загроз з боку Китаю.
2014	Прийняття нової зовнішньої політики, що дозволяє Японії брати участь у колективній обороні.
2016	Угода з Австралією про співпрацю в обороні та безпеці.
2017	Японія виступає ініціатором міжнародних санкцій проти Північної Кореї через її ядерні випробування.
2019	Японія та США укладають угоду про торговельні відносини, акцентуючи увагу на зниженні тарифів.
2020	Пандемія COVID-19 впливає на зовнішню політику Японії, зміщуючи акцент на глобальне здоров'я та співпрацю.
2021	Прем'єр-міністр Японії Суга Йосіхіде підтверджує намір зміцнити військову співпрацю з США та іншими союзниками.

